

V Ljubljani, dné 1. vinotoka 1893.

DOM IN SVET
ILUSTROVAN LIST
za
LEPOSLOVJE in ZNANSTVO

Leto
VI.

Štev.
10.

UREJUJE
Dr. Francišek Lampe.
Tiska
KATOL. TISKARNA.

EGONTHIER

Vsebina X. zvezka.

	Stran
1. Jurij Grabrijan. <i>Spisal Ivan Lavrenčič</i>	433
2. Mladíke. 9, 10., 11., 12. <i>Zložil Anton Medved</i>	438
3. Iz nove dóbe. <i>Spisal Ivan Sovrán</i>	439
4. Sodje. <i>Zložil Anton Medved</i>	447
5. Joannes studiosus. <i>Spisal Podgoričan</i>	448
6. Kralj Mena in Bak. <i>Zložil A. Hribar</i>	462
7. Modrec Levi. <i>Zložil Anton Medved</i>	462
8. Kranj. Črtice. — <i>Sestavil dr. I. Mauring</i>	463
9. Iz Novega Mesta v Bosno. <i>Píše dr. Jos. Marinko</i>	466
10. Na jutrovem. Potopisne in narodopisne črtice. — <i>Spisal dr. Fr. L.</i>	471
11. Koprivnik in koprivniška Vodnikova slavnost. <i>Spisal J. Ažman</i>	474
12. Slostvo	477
<i>Slovensko slostvo. Dr. Jos. Vošnjaka zbrani dramatični in pripovedni spisi. — Zbrani spisi Pavline Pajkove s sliko in životopisom pisateljice. — Izlet v Carigrad. Popotne črtice. Spisal A. Aškerc. — Z ognjem in mečem. Zgodovinski roman. Poljski spisal H. Sienkiewicz. Poslovenil Podravski.</i>	
13. Razne stvari	479
<i>Naše slike.</i>	

Slike.

1. Metelkov dom v Škocijanu. (Narisal Jos. Germ)	433
2. Jurij Grabrijan. (Narisal Henrik Dejak)	433
3. Pogled na citadelo v Kajiri. (Po fotografiji)	441
4. Jos. Ressel leta 1816. (Po sliki Fr. Skole)	449
5. Resselov rojstveni dom v Hrudimu. (Po fotografiji)	453
6. Pred lovom. (Narisal Jurij Šubic)	456—457
7. Kranj. (Po fotografiji Al. Beera)	463
8. Pogled na Kranj. (Fotografoval G. Pirc)	464
9. Pogled na vrt Ezbekije v Kajiri. (Po fotografiji Al. Beera)	473
10. Profesor Tade Smičiklas	480

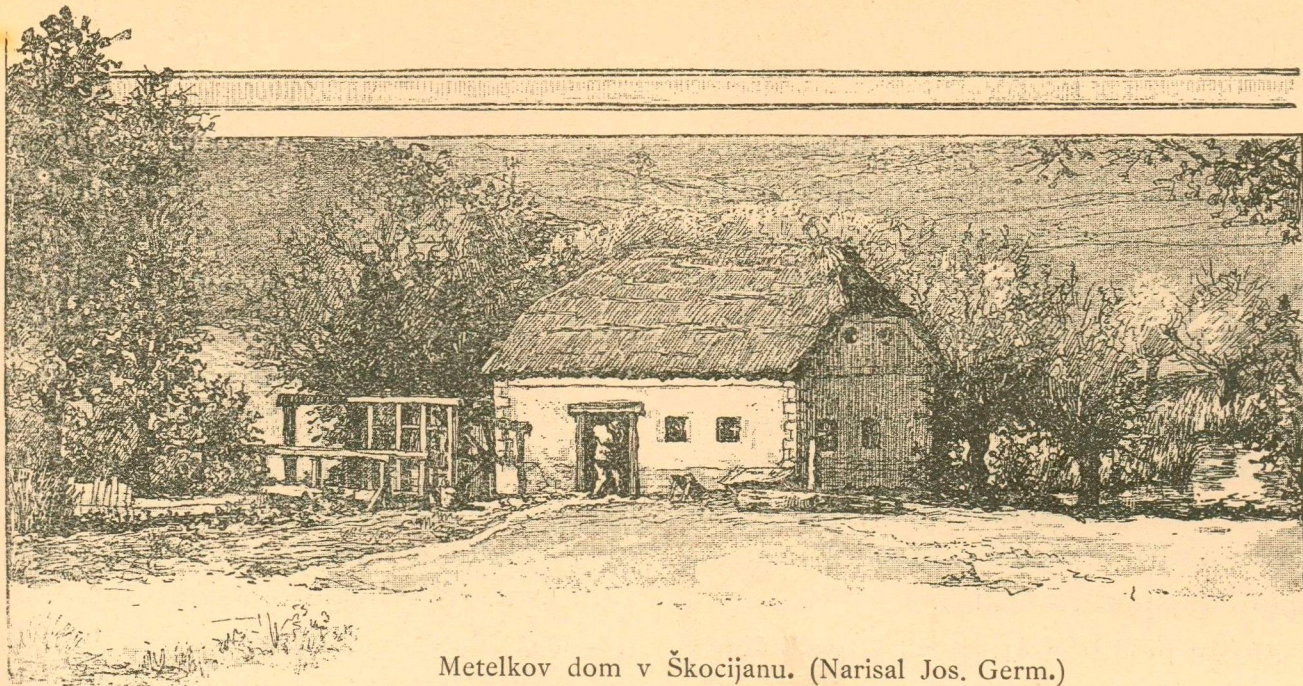
Listnica uredništva: Gospod B. S.: Bodi! Vaš spis priobčimo; le nekoliko počakajte!

NAZNANILO. Ostalo nam je nekaj posameznih številk lanskega in predlanskega leta. Dijakom jih damo izvod po 10 kr., več izvodov skupaj še ceneje.

Pri upravnistvu se še dobita letnika IV. in V. po 3 gld., v Bonačeve izvirne platnice vez. po 4 gld. 20 kr.

Cena: Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za dijake na leto 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna.“

Metelkov dom v Škocijanu. (Narisal Jos. Germ.)

Jurij Grabrijan.

(Spisal Ivan Lavrenčič.)

„Spomin pravičnega bode častljiv.“

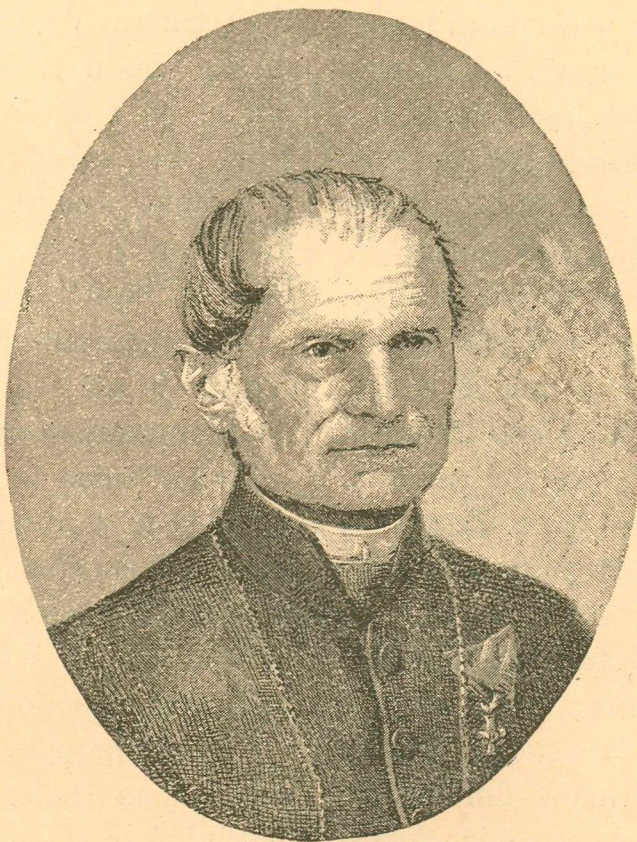
Preg. 10, 7.

Povabljen — predstavljam čitate-
ljem moža visoke, vitke in ravne rasti,
obraza resnobnega, očesa bistrega, hoje
počasne, skoro veličastne, govora pre-
mišljenega: ta je umrli župnik in de-
kan vipavski, častni kanonik Jurij Gra-
brijan. Vzgleden duhovnik in vnet
domoljub je deloval le v vipavski dolini
jednoinpetdeset let¹⁾ za čast božjo in
srečo ljudstva s toliko vnemo in uspe-
hom, da ga prištevamo prvim odličnim
in zaslužnim slovenskim duhovnikom
tekočega stoletja. V

spomin opišem v kratkih potezah njegovo
življenje, trud in zasluge, zahvaljajoč naj-

preje vse one gospe-
de, ki so mi blago-
voljno postregli s po-
datki (čč. gg.: dekan
M. Erjavec, župniki
Iv. Tomažič, Iv. Vi-
dergar in Iv. Šašelj).

Porodil se je Jurij
Grabrijan na Belo-
kranjskem v Adle-
šičih dné 22. sušca
leta 1800., h. št. 17,
kjer so še danes nje-
govi sorodniki «Gra-
brijani» posestniki.
Oče mu je bil Miha,
mati Ana, tudi rojena
Grabrijan; poročil
ju je dné 8. vinotoka
l. 1794. Jakob Kra-
ševce, prvi župnik v

Jurij Grabrijan. (Narisal Henrik Dejak.)

¹⁾ Gotovo redka prikazen! Grabrijana presega
v tem prečastiti gospod Josip Nakus, župnik,
demantnomašnik in kn.-šk. duhovni svétnik na

Planini pri Vipavi, kjer pastiruje že od sv. Jurija
leta 1835., torej celih osemindeset let. Po-
rojen je bil v Kamniku dné 27. svečana l. 1804.,

Adlešičih. V zakonu sta dobila sedem otrok, štiri dečke in tri deklice. Jurij je bil drugorojenec, krstil ga je župnik Mihael Vrtin. Njegov brat Miha je bil vojak, Janez se je šolal, toda, ker je bil slabega zdravja in so bili stariši revni, prišel je le do drugega gimnazijskega razreda. Najstarejši brat Matija je prevzel po očetovi smrti gospodarstvo; umrl je kmalu in odslej je na domu gospodaril Janez.

Juriju prvi učitelj je bil župnik Janez Devilla; spoznal je v njem bistro glavo in očeta pregovoril, da je odpeljal sina v Karlovec v šolo. Jurij pa ni imel veselja do šole; že med potjo je mislil na to, da v Karlovcu ne ostane; očetu se je bal razodeti to misel, ker je bil jako oster. V Karlovec, kamor je iz Adlešič dobrih pet ur, šla sta peš. Nesel je Jurij v robcu nekaj jabolk, katera je med potjo pridno jedel, olupke pa metal na tla, češ, da bode po njih znal za pot iz Karlovca domov. V Karlovcu mu preskrbi oče stanovanje in gre kupovat potrebnih šolskih knjig; vrne se s knjigami, a Jurija ne najde; povedó mu, da je šel ogledovat si mesto. V tej misli se oče poslovi in gre domov. Zvečer je v Adlešičih, a kako se začudi, ko najde Jurija doma za pečjo. Med tem, ko je v Karlovcu kupoval knjige, popihal jo je Jurij iz mesta in bil preje doma, nego oče; olupki so mu izvrstno služili. Dan pozneje vzame oče najprvo šibo v roko, potem pa pelje sina drugič v Karlovec. Čez mesec dnij je zopet doma; boječ se očetove šibe, se skriva; le stara mati je vedela zanj. Celih štirinajst dnij mu je nosila hrano na hlev, kjer se je skrival

v duhovnika posvečen 26. vel. srpana 1. 1828., odlikovan je z zlatim križcem s krono. Letos je vložil prošnjo, da bi stopil v zasluženi pokoj, kar so mu tudi dovolili. Z Grabrijanom sta si bila ves čas posebna prijatelja. Pis.

v slamo. Naposled zvé oče za Jurija ter ga hoče vnovič s silo odpeljati v Karlovec. Jurij se ustavi in pové naravnost, da se na Hrvaškem ne bode šolal, pač pa drugje, kjer si bodi. Šla sta v Novo mesto, kjer se je Jurij kmalu privadil in bil prav zadovoljen. S prav dobrim uspehom je dovršil tedanjih šest latinskih šol; modroslovne nauke, sedanjo sedmo in osmo šolo pa v Ljubljani. Na liceju sta mu bila součenca: Anton Martin Slomšek, umrli knezoškofo lavantinski, in Fr. Prešeren, slovenski pesnik.

Leta 1821. je bil Grabrijan na razpotju v življenje; izvolil si je stan, v katerem bi mogel veliko koristiti človeštvu. Stopil je v ljubljansko semenišče, kjer se je pripravljaj prav marljivo za svoj poklic. Sošolci v bogoslovju so mu bili med drugimi: Friderik Baraga, Matej Svetličič, Josip Burger, Janez Fink, Simon Vovk in umrli prošt novomeški Simon Wilfan. Semeniški vodja jim je bil v prvem in drugem letu pokojni škof tržaški Matej Ravnikar, potem Luka Burger; profesorji pa: Jurij in Jakop Zupan, Josip Dagarin, Jurij Pavšek, Franč. Richter, Urban Jerin.

V semenišču je Grabrijan bolehal, bljuval je kri; za smrt bolnemu so že držali mrtvaško svečo.

Na počitnice je redko zahajal domov, preživel jih je večinoma v bližnjem Podzemlju, kjer je župnikoval tedaj njegov dobrotnik Janez Kurè. Podpiral je Grabrijana krepko v šolah; do smrti se ga je hvaležno spominjal.

V mašnika posvečen dné 27. velikega srpana leta 1825., je pel novo mašo v Metliki, ker sta mu bila oče in najstarejši brat umrli že preje; mati je pokopana v Šturijah na Vipavskem.

Kapelanoval je Grabrijan na Brezovcu pri Ljubljani, kjer mu je bil župnik

Nikolaj Cipriani, rodom Lah. L. 1827. dné 8. rožnika se je preselil za mestnega kapelana v Škofjo Loko in bil tukaj do 2. kimovca l. 1830., od koder je prišel v Žire, kjer je ostal do 1. velikega srpana leta 1831.

Leta 1830., dné 16. malega srpana, je odvezel papež Pij VIII. s pismom: «In supereminenti apostolicae dignitatis specula» goriški nadškofiji vipavski dekanat in pridružil škofiji ljubljanski. Duhovnikom vipavskim so dali na prosto voljo, hočejo-li ostati na dosedanjem mestu, ali se pa vrniti pod goriško nadškofijo. Vsi so se odločili za prvo, le šturski kurat ne. Tedaj je imenoval knezoškof Wolf Grabrijana za kurata v Šturijah, kjer je pastiroval do 6. svečana l. 1838. Z istim dnem je prevzel upravljanje dekanijske župnije vipavske za dekanom Fr. Stekarjem, umrlim dné 2. svečana leta 1838. Za župnika in dekana vipavskega je bil vmeščen dné 9. rožnika leta 1840. Slovesno ga je uvedel Anton Kos, tedaj dekan v Idriji, pozneje dekan v Kranju in naposled stolni prošt in generalni vikarij ljubljanski. S Kosom sta si bila do smrti zvesta prijatelja.

I.

Grabrijan je umeval kot duhovnik prav dobro svoj poklic. Vneto je deloval v vinogradu Gospodovem v vseh svojih službah. Da zveliča izročene neumrljive duše, to mu je bila prva in poglavitna skrb.

Svetišča božja je jako ljubil in se trudil neumorno za njihovo lepoto. V Vipavi je vkusno olepšal župno cerkev sv. Štefana, kakor je tudi pred cerkvijo, dasi s težavo, odstranil leta 1876. celo vrsto zanemarjenih, razpalih poslopij. V cerkvi je napravil nove orglje, za katere je odštél Dev-u 4000 gld. Znani

umetnik Wolf pa je krasno slikal¹⁾ svetišče župne cerkve v letih 1877. in 1878., kar je stalo do 3000 gld. Nov križev pot je omislil župni cerkvi leta 1879., ob potu na Gradišče k cerkvi sv. Križa pa štirinajst kapelic svetega križevega pota, katere so blagoslovili leta 1881.

Grabrijan je bil goreč častilec Marijin. Podaljšal je romarsko cerkev v Logu ter ji sezidal velikanski zvonik, ki ne krasi le cerkve, marveč je tudi ponos celi vipavski dolini. Načrt je napravil po Grabrijanovem nasvetu in delo zvršil v petih letih domačin, zidarski mojster Miha Blažko iz Lokavca. Z zidanjem so pričeli leta 1867.; stalo je 20.481 gld., katero vsoto je nabral Primož Krašnja iz Budanj ne le med Vipavci, marveč po vsem Slovenskem.

Cerkev M. B. v Logu je jedna izmed največjih v škofiji. Krasen je posebno veliki oltar iz belega marmorja; stal je leta 1822. v Benetkah 4000 gld., slika M. B. v oltarju pa 500 gld.; naslikal je podobo umetnik Tominec v Gorici. Za Grabrijana je prezbiterij in oltarje v kapelicah naslikal akademični slikar K. pl. Goldenstein. Orglje v cerkvi imajo štiriindvajset izpremenov.

Izročilo pravi, da je stala tu že za cesarja Teodozija mala kapelica. Pri-poveduje se, da je omenjeni pobožni vladar molil v tej kapelici, ko so se njegovi vojaki bili z Evgenijem v vipavski dolini. Molitev cesarjevo je Bog uslišal. Strašna burja je nastala, da je Evgenijevim vojakom orožje, zlasti ščite, kar trgala iz rôk, pušice pa v strelce zavračala.

Večjo cerkev je tu postavil goriški knez Leonard l. 1445.; sedanjo cerkev so sezidali pozneje.

¹⁾ Upamo, da objavimo v listu polagoma najlepše slike iz vipavske župne cerkve. Slika na epistelski strani v prezbiteriju je res umotvor prve vrste.

Grabrijan je kot arhitekt sodeloval pri vseh cerkvenih stavbah in popravilih v svojem dekanatu, kakor n. pr. Podkrajem (v Podkraju), kjer je sezidal leta 1866. tedanji kurat, sedanji dekan vipavski, prečast. gospod Erjavec, zares prav lično kuracijsko cerkev sv. Marjete. Vrhpoljski cerkvi sv. Primoža in Felicijana, katero je sezidal Miha Blažko okrog leta 1875., izdelal je Grabrijan načrt; ta cerkev je izmed najlepših v dolini. Pod njegovim vodstvom se je že preje leta 1854. sezidal zvonik v Poddragi, leta 1857. povečal prezbiterij v Vrabčah in leta 1876. predelala podružnica sv. Danijela v Sanaboru.

Veličasten spomenik si je postavil Grabrijan z novim župniščem v Vipavi; dviga se kakih petdeset metrov nad vipavskim trgom ob Nanosu. To je prava palača s tremi nadstropji, od koder je diven razgled po vipavski dolini, kakor tudi na bližnje goške, slapske, erzeljske in planinske vinske gorice in daleč po Goriškem. Župnišče je sezidal s cerkvenim denarjem; z vsoto 15.531 gld. 54 kr. so bili poplačani vsi stroški. Župljani niso niti najmanje pripomogli, plačeval je Grabrijan tudi tlako.

Gospodom kuratom v dekaniji je pomagal, da so se sezidala nova duh. poslopja, kakor: v Vrabčah leta 1845., na Gočah leta 1850., v Šent-Vidu leta 1853., v Budanjah leta 1855. in v Šturijah; temeljito popravila: na Planini l. 1850., na Slapem leta 1851. in Podkrajem leta 1866.

II.

Šoli je bil Grabrijan probuditelj. Cerkev mu je bila mati, a šola hčerka. Meseca vel. srpana leta 1831. v vipavsko dolino prišedši, našel je le jedno dvo-razrednico v Vipavi, jednorazrednici v Šturijah in v Šent-Vidu, katere so pa

le životarile. V Šturijah je znalo čitati le kaj malo mladeničev in deklet — v boljših hišah. Učil je otroke Grabrijan sam, dokler ni prišel iz Moravč učitelj in organist Jernej Vrančič. Kot dekan v Vipavi je ustanovil Grabrijan osem jednorazrednic v dekaniji in šolo vipavsko razširil v štirirazrednico.

Lastna poslopja je sezidal šolam: na Gočah leta 1851., na Planini leta 1857., na Slapem l. 1858., v Poddragi l. 1862., v Budanjah l. 1867., najlepše v Vipavi leta 1861. Le-to je kras vipavskega trga, dviga se ponosno nad druga poslopja v njega središču. Z zlatim, v kamen vrezanim napisom v pročelju nad glavnim vhodom: «Veri in omiki» oznanjuje svoj namen. Šola je dvo-nadstropna; odmerjenih je v njej šest večjih sob in dve manjši v šolsko uporabo; drugi prostori so v stanovanje trem učiteljem, za vsakega tri sobe in kuhinja. Poslopje se je sezidalo s cerkvenim denarjem ter v to potrosilo 8000 gld. Blagoslovil je je slovesno ljubljanski stolni prošt in generalni vikarij Anton Kos dné 9. grudna l. 1861. Pri slavnosti je bil kn.-šk. šolski ogleda kanonik Zavašnik, vsi dekanijski duhovniki, mnogo c. kr. uradnikov in na stotine Vipavcev.

Tej šoli je pridobil Grabrijan tudi zdatno imovino. Pregovoril je pokojnega vrhpoljskega kurata Antona Bregentija, da je volil šoli glavnico, če prav vem, 4000 gld.; z obrestmi se še danes plačujejo šolske potrebščine.

Krajni šolski svet vipavski je bil Grabrijanu hvaležen in je vzdal v pročelju šolskega poslopja spominsko ploščo z napisom:

«Ta veri in omiki posvečeni dom je s cerkvenim denarjem sezidal Jurij Grabrijan, župnik, dekan in okr. šolski nadzornik vipavski, častni kanonik ljubljanski,

vitez Franc - Jožefovega reda, deželnega zbora kranjskega poslanec, tukajšnje štirirazrednice ustanovnik itd., ter dal dovršenega po generalnem vikariju ljubljanskem Ant. Kos-u slovesno blagosloviti dné 9. decembra 1861.

Vzornemu pospeševalcu šolstva v hvaležen spomin vzdal je to ploščo krajni šolski svet vipavski 17. sept. 1885.»

Kot dekanijski šolski ogleda se je zanimal Grabrijan izredno za šolski pouk; tako n. pr. je dohajal v Vipavi šolski vodja vsak dan k njemu, da mu je poročal o šoli. Pri tej priliki mu je dajal Grabrijan zdrave in tehtne nasvete v pedagogičnem oziru; odtodi je bila šola vipavska jedna najvzglejnejših štirirazrednic v škofiji. Prav marljivo je nadzoroval šole po kuracijah in se s posebnim veseljem udeleževal redno vsakoletnih preskušanj, naj si je bilo še tako neprilичno. Izpraševanj pa ni le poslušal, ampak je izpraševal tudi sam otroke tako umevno, jasno in ljubko, da so mu otroci vrlo odgovarjali.

Jako je pazil na lepo vedenje učiteljev, dobro vedoč, da morejo le versko-nravno vzgojeni in v življenju krepostni učitelji blagodejno vplivati na mladino; le, če so sami pravega duha, znajo tudi otroke vzgajati v pravem, krščanskem duhu.

Ko je nova šolska postava ločila šolo od cerkve, bil je Grabrijan predsednik krajnega šolskega sveta v Vipavi, krajni šolski nadzornik, nadzornik za veronauk v dekanatu in duh. zastopnik v c. kr. okr. šolskem svetu postojinskem.

III.

Slovenca se je zavedal Grabrijan že v dijaških letih. Iz Belokrajine doma, čisto slovenske, vnel se je zgodaj za ljubo materino besedo. Ko je bil dijak v Novem mestu, čital je pridno Vodnikove

Novice, zanimal se za njegove pesmi; v ljubljanskem liceju pa se je tesno združil s svojimi somišljeniki, kakor součencema Ant. Mart. Slomšekom in Fr. Prešérnom, s katerima je zlagal slovenske pesmi in več Prešérnovih prevel na nemški jezik.

V semenišču, kjer ga je profesor dr. Jakob Zupan vstopivšega nagovoril: «Tu ibi domi es, ubi purus Slavicus ventus flat» — poslušal je s posebnim veseljem učenega Fr. Metelka, ki je učil bogoslovce čiste, nepokvarjene slovenščine, prav po nazorih tedanjega semeniškega vodje M. Ravnikarja. Ob enem je ustanovil Grabrijan z nekaterimi součenci nekako slovensko društvo, v katerem so se vadili v slovenskem govorništvu in med sabo na skrivnem pisali v slovenščini list; raznašal je list po sobah J. Fink, umrli dekan v Kamniku — toda tudi na skrivaj — nekaterim domoljubnim tovarišem, kakor: Josipu Burgerju, Simonu Vovku, Svetličiču itd. Kakor je pa že itak naposled vse očito, bilo je tudi to, da «Carbonarii», kakor so jih zvali, nimajo le slovenskega društva, ampak tudi svoj časnik. V semenišču nas že poznajo in vse vedó, mislili so si vrli mladeniči, naj nas poznajo sedaj tudi na Dunaju. Napisali so prošnjo in odposlali na Dunaj, da bi smeli izdajati slovenski časnik za vsakojake spise, v katerih bi vzbujali med ljudstvom ljubezen do slovenščine in narod učili v materinskem jeziku. Dunaj pak odgovori, da časnika treba ni! Žalostni so se novomašniki razšli po svojem poklicu, misleč, da naj spi, kar se buditi ne sme.

Grabrijan, ki je bil temu listu v semenišču sotrudnik, zložil je l. 1823. pesem polno ljubezni in narodnega čustva z napisom: «Kranjska Slovenija». Pokojni nepozabni dr. Jan. Bleiweis jo je našel

v Metelkovi zapuščini in objavil v «Novicah» leta 1862., str. 332. Poznejša leta je Grabrijan le redko pesnikoval; oglašal se je kot pesnik le o posebnih slavnostnih prilikah, kakor: ob otvorjenju vipavske šole leta 1861., o slavnosti na Zemonu pri Vipavi leta 1862., o pohodu Vipavcev v ljubljansko čitalnico l. 1862., o rojstvenem godu vipavske čitalnice leta 1864. Pesmi so objavile «Novice»; nekatere, manje vrednosti, hranijo se v rokopisu.

V prozi Grabrijan ni mnogo pisal; prevel je samo nekaj gledaliških nemških predstav dovtipne vsebine na jezik slovenski za oder vipavske čitalnice.

Kakor je bil sam vnet Slovenec, tako je budil narodno zavest v drugih. Ustanovil je leta 1864. v Vipavi čitalnico, kateri je bil predsednik do smrti. Šest let pozneje je sklical vipavski tabor: vršil se je dné 14. vel. srpana l. 1870. na njegovi senožeti tikoma vipavskega trga; o tej priliki se je porodil «Vipavski Sokol», ki je pa kmalu prenehal.

Za napredek v kmetijstvu se je zanimal Grabrijan ves čas prav živo. Vipavske kmetijske podružnice najstarejši ud, bil ji je vsaj v prvih letih duša in mnogo let marljiv predsednik. V vipavsko dolino prišedši, sadil je v Šturijah prvi krompir; ljudje so menili,

da uspeva krompir le v hribovitih krajih; nikakor v dolini, zato niso sadili; videč pa, kako dobro se je sponesel Grabrijanu, posnemali so ga pridno. Trto, zvano «kraljevina», preselil je z Belokranjskega v vipavsko dolino, kjer dobro rodi. Da so udobili Vipavci leta 1873. vinarsko šolo na Slapem, pripomogel je vzlasti v deželnem zboru prav mnogo on. Bil je tej šoli tudi ves čas izredno naklonjen; več Vipavcev se ni hotelo v začetku za njo ogreti, a Grabrijan je nasprotnike opominjal, pomislilike temeljito zavračal in naposled za šolo pridobil.

Pogozdovanje Nanosa je tudi kolikor toliko njegova zasluga. Misel to je bil že davno sprožil, uresničila se je pa šele koncem njegovega življenja.

Za svojo osebo pak je bil Grabrijan gospodar bolj v teoriji, nego v praksi. Nakupil je vsakovrstnih poljedelskih in vinorejskih strojev, rabil pa malo. Vinograde je zanemarjal, primanjkovalo mu je v to denarja.

Grabrijan je bil deželni poslanec kmečkih občin vipavskega in idrijskega okraja od leta 1867., odpovedal se je poslanstvu radi visoke starosti l. 1874. V zbornici poslancev je govoril malo, v odsekih pa je deloval marljivo. Iskal ni svoje slave, pač pa koristi svojih volilcev.

(Konec.)

Mladíke.

9.

Človek v sreči moško misli,
Da bi vse lahkó prenesel:
A težkó se že pripogne,
Ko denar po tléh je stresel.

10.

Dejanja mnovega cena
Izvira le iz namena.

11.

Bridkih izkušenj nikdar ne zabi,
Vendar jih človek vselej ne rabi.

12.

Kdor vse na tebi smeši
Ob njem le s tem se teši,
Da sam je najbolj smešen,
Bil rad tegà bi rešen.

Anton Medved.

Iz nove dôbe.

(Spisal Ivan Sovrán.)

IX.

Posrečilo se je dr. Glücku in njegovim znancem osloboditi Kosma. Nekaj so utajili, drugo izgovorili, in tako je bil Peter prost. Tudi drugi delavci so dobili le po malo. V zaporu je jeza Kosmu še bolj oživela in črni sklepi so mu zorili v užaljenem srcu. Še predno je šel na svoj novi dom, hotel je poiskati Vocela, da se maščuje nad njim.

Ko je zvedel, kaj se je zgodilo, zasmejala se mu je od zlohottnosti srce in kar naravnost je hitel v bolnišnico, kjer je ležal ranjen njegov nekdanji drug. Oko mu je vzradostelo, ko ga je videl oslabiljenega, bledega na beli postelji, poleg katere je stalo objokano mlado deklo — Liduška, nevesta njegova.

«Izdajalec, koga si izdal? Ali mene, ha, ha? Za nas skrbi usoda, kaj bi nam mogli škodovati taki hinavci!» bruhtnil mu je v obraz. Vocol ga je pa z mirnim očesom pogledal in mu pomolil roko: «Bog te sprimi! Želel sem po tebi. Odpusti mi!»

«Kaj, odpustim naj ti, tebi, svojemu najhujšemu sovražniku? Samo pogledat sem te prišel, da si slasti nasitim dušo. Le trpi, še dolgo trpi, da si vsaj zaslužiš prostora v zemlji, kjer bodeš gnil!»

Peter je skoro zakričal te besede; dasi je bila postelj v kraju, vendar so že jeli drugi v sobi mrmrati.

Postrežnica je prihitela mirit in nekako hladno je zašepnila Petru v uho: «Nikar se ne jezite nad njim! Ni vredno. Večera ne učaka, kakor je dejal zdravnik!» Peter je utihnil, postrežnica pa je odšla; zgomazelo mu je nekaj po životu, ko je slišal, kako je ž njegovim tovarišem, a le za trenutje. Bolnik je slišal

besede postrežničine in ni se jih ustrašil. Bil je pripravljen za smrt. Mirno je rekel Petru:

«Moj dragi, ne zameri mi odkrite besede! Rajši sem tukaj na smrtni postelji, pričakujoč zadnjega trenutja, nego tam, kjer si ti, rajši, tisočkrat rajši. Lahkoživ sem bil, a hvala Bogu, poštenosti in vere nisem zaživel; mnogo sem zagrešil, vendar pa se nadejam milostne sodbe. Ti pa si na potu, da izgubiš vse: veselje do dela, veselje do življenja, vero in upanje; zato te milujem. Dragi moj Peter, kreni drugam! Kjer si sedaj, tam ti ne kaže k sreči. Glej, tudi jaz sem imel načrtov za bodočnost v izobilju. Z Liduško sva jih snovala. Za letošnjo jesen sem se nadejal, da bode poroka, toda Bog je drugače ukrenil. Bodi češčeno njegovo ime! Liduška, ne jokaj in ne trgaj si srca; meni je treba poguma za zadnji boj; ne jemlji mi ga! Vidiš Peter, ljubil sem Liduško in še jo ljubim, kakor punčico svojega očesa; izbral sem si jo pošteno za svojo bodočo tovarišico v življenju; pozabil pa nisem, da je za to zvezo najbolj potreben božji blagoslov. Peter, ti nisi mislil na to, ko si se pred nekaj dnevi zavezal. Misli sedaj, sicer bode prepozno! Saj me umeješ. Božji blagoslov je treba pridobiti s poštenim življenjem. Dolga je moja pridiga, kaj ne? Odpusti, saj je zadnji moj pogovor s teboj. Peter, daj mi moško besedo, da ne pozabiš mojih besedij! Ti si često učil mene, hvaležen sem ti za to; naj učim sedaj še jaz tebe, predno odhajam pred božjo sodbo. Reci sedaj še ti, kaj misliš!»

Ob zno ju postelje je ihtela mlada Liduška, Peter pa je mrko gledal predse. Besede tovariševе so ga zadele v srce. Sram ga je pa bilo, da bi ga kdo videl ganjenega.

Nekaj časa je nemo stal pri postelji; nato pa je naglo stisnil bolniku roko in odšel. Celo pot pa so mu zvenele v duši besede: «Rajši sem tukaj na smrtni postelji, nego tam, kjer si ti.»

Vocel je še tisto noč sklenil svoje življenje, udan in skesan. Lahko je umrl:  iva vera, ki so mu jo vsadili njegovi stariši za mlada v srce, ta ga je tolažila. Vesela narava njegova ga je sicer na Dunaju čestokrat spravila  e brezdnu na kraj, a preprosta dobrosrčnost, ki se mu je vedno hranila s spomini mladih dni, dobre matere, ljubega domu, varovala ga je, da ni padel vanj. Liduška je bila zadnji čas vedno pri njem; molila je   njim, brala mu iz knjižice in sama mu je zatisnila trudne oči v smrtno spanje. Ljubila ga je brez prisiljene mehko utnosti, pa tudi brez dobičkaželjnosti s tisto krotko, vstrajno ljubeznijo, ki je čimdalje rejša na svetu. Sama ga je tudi spremila na groblje; sama mu zrahljala grob in ga obsadila s cveticami.

 alostna sicer, a ne obupana se je vrnila na svoje delo. Tudi žalost njeno ji je krotila in mirila udanost v božjo voljo.

Zamišljen in mračen se je vračal Peter iz bolnice proti domu. Po poti ga je spremljala postava Vocelova in njegove besede so se mu oglašale v srcu. Jel je misliti, v kakšni družbi živi in kaj ga čaka. Stopilo mu je pred oči, kaj bi bilo   njim,  e bi se moral sedaj vleči na smrtno postelj. Je-li bi tudi tako mirno gledal v lice beli  eni z mrtvaško glavo in ostro koso, kakor Vocel?  ivo se je zavedal besedij, ki

jih je tolikrat ponavljal njegov dobrotnik v katoliški rokodelski družbi: «Ljubi mladeniči, slišali bodete mnogo učiteljev, ki bode vsak hotel biti modrejši od drugega. Toda prava modrost je le tista, ki u i prav živeti in dobro umreti. In to je Kristusova modrost.» Vse to se mu je slikalo v glavi; bil je, kakor bi ga bilo vse zapustilo; žalost mu je zalezla srce, in če ga je obšla misel, naj bi ostavil Dunaj in vso družbo, v katero je zašel, in šel po svetu daleč v ptuje kraje. Tu se je spomnil Ide. Lepa, zapeljiva ženska mu je hipoma napolnila domišljijo in vsem dobrim sklepom zaprla duri srca. Ko ga je pa vstopivšega najprisrčneje objela in ga ljubko jela milovati in izpraševati, kako mu je, ko je ugledal celo svetle solzice, blesteče se ji na mladem, gladkem licu, potem je bil zopet ves njen in s tem izgubljen.

Začelo se je zanj prejšnje življenje. Shod za shodom je bil v Idinih prostorih in strast se je kurila v delavskih sreih. Sovraštvo do krščanstva se jim je vcepljalo; dr. Gl ck je pa s svojimi pomoga i poleg tega skrbel, da bi se delavci sprijaznili z  idi. Dosti se mu je posrečilo. Bili so žalostni časi. Kdor je zašel med socialiste, bil je nakrat vrto glav. Slast po novem, boljšem času se mu je vzbudila; čuda naglo je odvrigel raz sebe vse, kar ga je vezalo s prošlo stjo: vero, molitev, pridnost, var nost, poštenje. Napuh se je zbratil s sovraštvom in rodil nebrojno zla. Poštene delavske družine, ki so še nedavno živele zadovoljno s svojim uboštvo, tola e  se z očetovsko previdnostjo božjo, izpremenile so se v  iv pekel.  e so tudi stradali otroci in prosili kruha,  e je plakala žena in prosila moža, naj skrbi za njo, naj skrbi za nebogljene  rvi e svoje, bilo je vse zastonj. Prva

Pogled na citadelo v Kajiri. (Po fotografiji.)

WESSELY & FALTA

mu je bila socijalistična družba, shodi in listi, in če je tudi imel vzeti na posodo ali zastaviti najpotrebnejšo obleko, moral je dobiti denar zanje. Razdivjanosti je bilo vedno več. V resnici: bili so žalostni časi.

Pri Ulmerjevih je dalje gospodarila žalost. Bolnik je vsak dan nekaterokrat besnel in s silo so ga morali krotiti. Veliko je prebila Pavla; pomagala ji je zvesto Lidija pri vsem; za kupčijo in za tvornico pa je poskrbel največ Gabrijel. Jelo se je popravljati in delo se je kmalu zopet pričelo.

Srčnost je kar žarela iz Pavle. Oživljal jo je čut dolžnosti, da mora namestovati očeta; navdajala jo je pa pri tem živa zavest, da bode Bog tudi z očetom ukrenil dobro in srečno. Vse se ji je čudilo, ko je opravljala najraznovrstnejše in najtežavnejše posle. Pri tem pa ni pozabila molitve. Vsak dan se je vsaj za nekaj trenutij peljala v svetega Štefana cerkev; sliko poške Matere Božje je sama skrivši obesila očetu na prsi. Čudno je bilo, da je bolnik tudi v najhujši besnosti, ko je pometaval vse raz sebe, ni raztrgal, nasprotno jo je pa sicer večkrat gledal in ni se branil, ko mu jo je usmiljenka ali Lidija pritisnila na ustni. Pavle v besnosti ni mogel videti. Najčešče je govoril o tvornici in o kupčijah; štel je novce, priganjal delavce, imenoval dolžnike in govoril še marsikaj sličnega. Začetkom je tudi silno preklinjal, vzlasti ženo in Pavlo; odkar je pa imel podobico na prsih, prestalo je preklinjevanje skoro popolnoma in tudi besnel je reje nego poprej.

Sem pa tje se mu je po nekoliko zjasnilo in tedaj mu je odgovarjala Lidija na razna vprašanja.

Nekoč, ko se je bilo že pričelo delo v tvornici, ozrl se je bolnik zopet z motnimi očmi bojazljivo v Lidijo, sedečo

pri mizi z delom v roki, in jo lahko poklical:

«Lidija, pojdite k meni! Rad bi vas nekaj vprašal.»

Takoj stopi k njemu in mu ljubeznivo reče: «Saj veste, da sem vedno za vas pripravljena. Česa želite, gospod Ulmer?»

«Povejte mi po pravici, ljuba prijateljica, ali sem res hudo bolan? Ali ne bode nič z menoj?»

«Bolni ste še in mirni morate ostati v postelji; bilo vam je že jako hudo, a sedaj ste boljši. Upam, da usliši Bog vseh nas molitve.»

«Ali tudi vi molite zame?»

«Seveda, kolikor morem.»

«Jaz pa ne znam več moliti. Že dolgo, dolgo nisem molil.»

«Vas pa jaz naučim in pa ta-le častita sestra. Če hočete, kar sedaj pričnimo!»

«Ne, ne, sedaj še ne! Povejte mi, ali me res vse sovraži, ali mi res vsi želite smrt?»

Lidija ga je pri tem prijela za tresočo se roko in mu rekla:

«Gospod Ulmer, tega nikar več ne recite! Saj veste, da nam vsem bije srce za vas, da trpimo z vami in da drugega ne želimo, kakor da bi kmalu šli zdravi zopet po svojih poslih.»

«O da, po svojih poslih bi šel, šel sedaj, ko mi dan za dnem morda tisoči gredó v izgubo. Saj vem dobro, kaj mi je pravil prijatelj Sock, ki ga je ta hudobna moja hči tako odgnala. Vse je razdrto — vse in jaz sem berač; v kratkem me vržejo na cesto in vsakemu psu bode bolje nego-li meni.» Jel je že skoraj blesti. Usmiljenka mu je brž z mrzlo vodo omočila vroče čelo. Lidija ga je ustavila, rekoč:

«Kaj vam lažejo! Tvornica je vsa v najboljšem redu. Škoda je bila prav neznatna, in vse je že popravljeno. Vse

gre kakor poprej, naročila prihajajo dan za dnem, denarja bode kmalu kakor toče.»

«Kaj, kako? Vse popravljeno, vse v redu? Oj, vi ste moj angelj, moja rešiteljica; dejte, govorite, kdo se me je usmilil, kdo me je rešil beraške palice?» vprašal je hlastno bolnik Lidijo, ki mu je z živo vnemo hotela odpoditi turobne misli. Smejočega lica in živih očij mu je odgovorila:

«Gospod Sock je videl gotovo prečrno za vas, Bog vé, zakaj. Saj ni bilo nič tako posebno hudega. Nekaj oken je bilo pobitih in nekaj malega potrto, kar se je pa kmalu uravnalo. Ne bojte se ničesar, ker imate svojega variha, božjega angelja, ki vas varuje in ki skrbi za vas. Lep angelj je in dober, neizrečeno dober; pa prav nalašč za vas ga je ustvaril večni Bog; zato bodite le brez strahú in brez skrbij!»

Ulmer je rad poslušal prikupno Lidijo in neko veselje mu je zasijalo z obraza, ko je dejal:

«Ta angelj ste vi, moja Lidija. Ko me je vse zapustilo, ko me vse sovraži, tedaj ste vi pri meni in skrbite zame in me tolažite. Tega ne pozabim. Le počakajte; ko ozdravim, postanete moja žena in —»

Zavzdihnila je Lidija in komaj se je premagala, da je niso oblile solze. Hudo se ji je zdelo, da jo vedno preganja izkušnja in z neko odločnostjo je zaklicala: «Pustite táko govorjenje! Škoduje vam in meni. Zato vam rajši povem kaj o vašem pravem angelju, samo obljubiti mi morate, da me poslušate do konca.»

«Le govorite, saj mi je tako sladko pri vaših besedah.»

Ulmer je bil scela nove dôbe mož. Čutnost gospodari v takih ljudeh. Čutna lepota, čutno veselje jim je jedini užitek,

ker ne poznajo višjega. Nadčutne vzore jim je mrzli veter javnega življenja izbrisal iz srca, in skoro ne morejo si misliti kaj takega, kar ni čutno ali meseno. Od čutnosti prevzeti so kakor otroci, in sposobni so za največje nesmisle. Pri Ulmerju ni bilo nič drugače. Mlada, lepa Lidija mu je zlahka vladala srce in mu vzburla domišljijo.

Lidija je to vedela in zato mu je hotela vzbuditi novo, plemenitejše čustvo. Na lahko mu je jela pripovedovati: «Lepo ste se imeli včasih pri vas. Vi ste bili neutrudno delaven gospodar, in vaša rajna soproga vam je pri vsem pomagala. Delavci so vas slušali in od prvega do zadnjega je pri vas vse dičila pridnost. Tudi druga vaša žena je bila delavna. Za delo je bilo preskrbljeno. Toda, gospod Ulmer, delo samo je dolgočasno, je pusto, kaj ne? Delu je treba tudi nekega višjega oblaženja, sicer človeka utopi; zraven mu je pa tudi treba uspeha, in ta uspeh ni v rokah človekovih, marveč v rokah tistega gospodarja, ki je ustvaril človeka za delo in za kazen, za greh primešal njegovemu delu — trpkosti in težav. Delu je treba blagoslova. Za delo ste skrbeli vi: potili se in se trudili od zore do mraka, dejala bi, noč in dan. Bog pa je poskrbel, da vas delo ne potare in da ne ostane brez uspeha. Dal vam je angelja, ki je s svojo molitvijo mečil vam trud in vam preganjal mrak s potnega čela, ki vam je primolil božjega blagoslova. — Božji blagoslov se pa mora ohraniti z dobrimi deli. Ne samo zase, ne samo za svoje najbližje, marveč za družbo človeško, za svoje brate in sestre delati, mora biti delujočemu namen, da se delo osladi in pokaže v nekem višjem, prazničnem sijaju. Tudi za to je poskrbel vaš angelj, ki je s celim svojim srcem vnet za vas in vašo srečo;

z žarki tega ognja je grel tudi zapuščene reveže, vdove in sirote. Često, ko ste vi s pravim veseljem gledali, kako napreduje vaše podjetje, ko ste polni poguma in upanja snovali načrte za bodočnost, niste vedeli, da je to delo angelja, ki moli za vas, ki dela dobro za vas; niste slutili, da veje krog vas tajni šepet vašega angelja rajskih perutij.

In ko ste se ranjeni morali vleči v bolniško postelj, tedaj je vaš angelj vedno skrbel za vas, skrbel pa tudi za vaše delo. Prevzel je obojno nalogo: delo in molitev. Zdi se mi, da vam je Bog poslal to telesno stisko samo zato, da bi vam tem jasneje pokazal vašega angelja, kateri je iz prahú in blata pobral med drugimi tudi nesrečno, od vseh zapuščeno, že skoraj izgubljeno žensko, ki sedaj tu govori z vami!»

Lidija se je bila zelo razvnela med govorom; a dalje ni mogla, polile so jo solze. Ulmerja je bilo njeno pripovedovanje tudi oveselilo in z nekakim notranjim zadovoljstvom je vprašal:

«In kje je tisti angelj? Pripeljite mi ga, da ga vidim in zahvalim za te neizrekljive skrbi, ki jih ima zame, vam pa zato, ker ste ga mi našli!»

Lidija odgovori na to kratko:

«Ta angelj je — vaša hči — Pavla.»

Ulmer ni odgovoril ničesar, in tako sta oba nekaj časa molčala. Potem je pa jela Lidija živo pripovedovati, kaj mu je vse storila njegova hči sedaj v boleznih in preje. Ulmer je bil ganjen in tiho je pristavil:

«To srce ima od svoje matere.» Lidija pa je pridejala:

«Moč pa ima iz svoje vere.»

Od tega pogovora dalje je bil bolnik nekam zamišljen. Miren je bil in za čuda mehko srce je kazal vzlasti za Pavlo. O vsem sta se dogovarjala in celó pritrtil ji je, ko mu je povedala

svoje pomisleke proti Sockovemu sinu. Sedaj, ko ni imel skrbij, mislil je lože. Čim bolj je opazoval svojo Pavlo, tem bolj se je čudil, da je bil preje slep za njene lepe lastnosti in kreposti; vedno bolj jo je ljubil, vedno bolj tudi spoštoval. Lahko je bilo po tem pripraviti ga k molitvi in k verskim mislim, in sem pa tje so že poskušale usmiljenka, Lidija in Pavla pripraviti ga, da bi se povrnil v naročje katoliške cerkve.

Začetkom o tem ni hotel niti slišati, a kmalu je že rad poslušal, kaj uči katoliška vera. Vendar je še vedno odlašal. Kmalu bi bilo vse zamujeno. Na naglem se mu je poslabšalo. Zdravnik je izjavil, da ni več pomoči. Tedaj si je Ulmer sam želel duhovnika. Pred pričami se je odpovedal krivoverstvu; mašnik ga je prevedel, in še predno je izmolil vse molitve, izdihnil je mirno bolnik svojo dušo.

Niso še skoro zakopali Ulmerja, že je jel Sock zopet siliti, naj bi se sklenila zaželena zakonska zveza. A Pavla je bila sedaj še odločnejša; kratko je zavrnila vsako najmanjšo besedico o tem za bodočnost. Starega Socka je to jako razkačilo: «Oj, seveda vaše srčece ni, da bi se dalo v last mojemu poštenemu sinu. Saj vem, da je to srčece že izkusilo vse, kar se dá izkusiti na svetu. Lannerjev pusti sin bi o tem vedel pripovedovati in gotovo še marsikdo drugi tudi. Če vas je moj Leopold vprašal, storil je to iz usmiljenja, ker take vrste gospice, kakor ste vi, nimajo posebnega spoštovanja med ljudmi.»

Pavla je zardela; dobrega imena ji do slej nihče ni jemal; sedaj je izprevidela, da jo čaka tudi ta izkušnja. Odločno je pogledala starcu v obraz in dejala: «Tudi vi nimate tako govoriti z menoj! Obrekovalcev ne morem vsprejemati; poskusite s svojo umetnostjo drugodi!»

Od tistega časa je imela sicer Pavla doma mir pred Sockom, a obrekovanje se je širilo. Govorilo se je po mestu, da je ona kriva očetove smrti, da bi lože živela vlačugarsko življenje. Zli glas je rasel dan na dan; cele romane so skovali ljudje o Ulmerjevi hčeri. Pravili so, kako je s svojim življenjem žalila očeta in mačeho, kako je s svojim rovarskim vedenjem dosegla toliko, da je soproga očetova rajša zapustila dom, nego da bi bila še dalje v njeni družbi. Tajnih, pohujšljivih spletek in dogodbic so pa pristavljali temu toliko, da je bilo res čudno.

Prvi vir je bila seveda zlobnost mačehina in Sockova. Zlobnost je dobila nekaj šaljivih in nekaj preprostih sodelovalcev, in najgorja neumnost je bila gotova. Vrhu vsega so pa še pripovedovali, da je Pavla v duhovskih rokah, ki jo zlorablajo kot svoje orodje, hoteč se okoristiti ž njenim denarjem. Tako daleč je prišlo, da je jel izhajati v nekem večjem dunajskem listu za podlistek roman, ki je v živih barvah slikal to pravljico, ki je o Ulmerjevih krožila po Dunaju. Vse jo je hlastno prebiral, in ponatis se je v tisoč in tisoč izvodih razširil. Imena so bila sicer predrugačena, vendar pa je vse vedelo, o kom govori povest. Vzlasti med delavskimi stanovi se je čitala in na socijalističnih shodih so često rabili ta primer v dokaz, kam vodi duhovski vpliv. Obrekovanje je doseglo tudi še nekaj drugega. Sodišče je zaukazalo izkopati truplo Ulmerjevo in ga raztelesiti. Klicali so tudi Pavlo k zaslišanju in kmalu bi jo bili zaprli. Vendar ni bilo proti njej nobenega dokaza, razven lažnive govore. Zdelo se je, da se je vse zarotilo, kako bi jo uničilo, a ni je oplašilo. Res ji je često silno bilo srce, kakor bi se ji hotelo razpočiti; res so jo včasih, ko

je slišala kako obrekljivo zabavljico, ali ko je čutila, kako jo prezirajo nekdanje dobre prijateljice in tovarišice, kako kažejo ljudje za njo, hotele curkoma obliti solze, vendar ni izgubila nikdar notranjega mirú in trdnega upanja. Lidija ji je bila najzvestejša družica in tolažnica poleg nekaterih sorodnikov njene rajne matere. Večkrat je rekla: «Boga zahvalim, da so moj oče dobili dušni mir, in voljna sem njemu v zahvalo žrtvovati še več in ž njegovo pomočjo pretrpeti, karkoli mi pošlje.» Iz vere je zajemala največjo tolažbo. Laner je bil oskrbnik njenega imetka in Gabrijel je prav tako kakor zase skrbel, da je bila tvornica v redu in da je šla kupčija dobro izpod rôk. Tudi on je slišal, kaj se govori o Pavli. Seveda ni verjel ni pičice, vzbudil pa se mu je v srcu nekak sum, ki ga je bōdel. Dolgo časa je nosil to sam s seboj; nekoč je pa vendar vprašal Pavlo, zakaj ničesar ne stori, da bi preprečila laži in obrekovanja sramotne napade.

«Gospod Gabrijel», odgovorila mu je, «vzrok umevate lahko. Če bi imela jaz v družbi kak tak poklic, da bi ga ne mogla izvajati brez dobrega imena, da bi torej škodovala stvari, ki bi jo zastopala, če bi si ne varovala svoje časti, potem bi pač poskusila vse, da si jo ohranim; sedaj mi pa ni treba; sodim namreč, da se uprav pri tej priliki lahko naučim tiste krepōsti, katera je vsem ljudem vzlasti v naših časih skoraj najbolj potrebna, namreč: potrpežljivosti.»

«Čudne in skoro neumevne so mi vaše besede, gospica. Potrpežljivosti je treba človeku takrat, če je kako zlo potrebno, ali če si je je sam zakrivil. To peklenško obrekovanje pa, katerega žrtva ste vi, je samo izrodek satanskih duš in tu, v tem slučaju, je vsaka potrpežljivost — pregreha.»

«Jaz ne sodim tako. Prepričana sem, da nas vse vlada božja previdnost in da ničesar ne dopusti, kar bi ne moglo služiti v našo korist. Uprav to obreko- vanje je zame brez dvojbe koristno, če je prav uporabljam, in morda celo po- trebno.»

«Potrebno? To je potrebno, da se vašega poštenega imena drži grozni znak očetove morilke? Oprostite mi to be- sedo: ali je potrebno, da vas, nedotak- ljivega angelja, raznašajo lažniva usta nesramnih ljudij?»

«Morda uprav to. Glejte: Bog je moj oče, ki me ljubi, sedaj moj jedini za- vetnik, in vem, da moj oče mi ne more želeli zla. Zato pa je to, kar mi pošilja, brez dvojbe v mojo korist. V vsaki te- žavi, v vsaki stiski je možno človeku česa se naučiti, in čim večja je stiska, tem lože spoznava, kako slab je sam in kako potrebuje pomoči od zgoraj. Zdi se mi, da dobri Bog hoče nekako s silo človeka utrditi v kreposti in mu za to vedno ponuja prilike. Kje pa se more človek naučiti krepostij, če ne v boju s svojo napačno ljubeznijo do sa- mega sebe? Ko je ta premagana, pre- magan je najhujši sovražnik kreposti, pa tudi naše sreče. Vse to, kar nam more dati svet, so le drobci sreče in zato je tako žalostno na zemlji, ker se nekateri z vso silo poganjajo za te drobce in pri tem pozabljajo na celoto, sebi na škodo. Ko so že dosegli, kar so želeli, potem šele vidijo, da jih to ne more osrečiti, in namesto sreče se jih loti žalost in za žalostjo jeza in za jezo morda celo — obup.»

Ves ostrmel je poslušal Gabrijel Pavlo; teh tako vzvišenih in vendar tako jasnih resnic ni spoznaval; malenkostnega se je čutil vpričo mlade gospice in nekako sramežljivo je dejal: «Vi ste preučeni zame. Da ste modri, to sem že davno

vedel, da pa umejete tako modrovati, temu se le čudim!»

Dobrohotno se mu je nasmehnila Pavla in mu odgovorila:

«Tako modroslovje je vsakemu kri- stijanu lahko; za nje vam ni treba dru- gih učenostij, nego - li samo katekizma. Toda pristaviti vam moram še dokaj k prejšnjemu. Rekla sem vam, da so na svetu mogoči le drobci človekove sreče. Dobra služba, časten stan, velika imo- vina, vsakovrstna razveseljevanja le do- kazujejo, da človeško srce ni ustvarjeno samo zanje, marveč da si želi vedno najčastnejšega stanú, največjega in naj- varnejšega bogastva, najslajšega veselja. — Pravite, da me obrekujejo. Recimo, da mi morejo vzeti popolnoma pred celim svetom dobro ime in mi uničiti čast: toda vse to, kar mi s tem vza- mejo, je vendar-le delček tiste časti, po kateri si želim in katere mi svet niti dati, niti vzeti ne more. Le Bog more me tako počastiti, da se časti na- siti moje srce. Kogar Bog časti, ta je v resnici in prav češčen. Zato mi je pa ubogo malo mar za to pozlačeno krpico posvetne časti in tolažim se s tem, da mi ne uide večna, neminljiva čast pri njem, ki mi pošilja te izkušnje.»

«Jaz vas občudujem, gospica, in ob vaši strani bi se ne bal, če bi tudi cel svet se zarotil proti meni. Vaše besede so šola poguma in šola neustrašene zna- čajnosti. Dejte, izpregovorite mi danes še zame najljubšo besedo, da mi hočete podati kot svojemu učencu, svojemu služabniku roko za pot skozi življenje, in ko ste me že jeli voditi, da me kot zvesta soproga hočete celo življenje spremljati v pristan prave sreče.»

Zažarele so Gabrijelu oči, ko je to izpregovoril; Pavla pa je povescila glavo in je tiho, skoro s tresočim glasom de- jala: «Vedela sem, da bode tako prišlo

in bala sem se za vas in — zase. Slovesen je ta trenutek, gospod Gabrijel, za naju oba. Tudi jaz imam srce, a imam tudi — voljo in čut dolžnosti. Hvaležnost do vas mi preveva dušo in s hvaležnostjo spoštovanje in s spoštovanjem — brez ovinkov izrekam — tudi poštena, prava ljubezen. Dobro vem, kaj ste mi storili, dobro vem, da ste bili in ste še najboljša opora meni ubogi siroti. Kaj vas hočem hvaliti, kaj govoriti še dalje o vašem zlatem srcu? In vendar moram današnjemu vprašanju vašemu odgovoriti, da ne morem nikdar postati vaša žena.»

Gabrijel jo je hotel prijeti za roko, a ona se mu je odmaknila. Omahnil bi bil kmalu in padel raz stol; globok vzdihljaj se mu je izvil iz prsij in z žalostnim glasom je vprašal:

«In zakaj ne, gospica? Ali hočete biti tako trdosrčni, da hočete umoriti nesrečnika, ki samo z vami v zvezi čuti dovolj moči za življenje?»

Pavla je zamahnila z roko in počasi odgovorila:

«Poslušajte! Živa duša še ne vé tega, kar vam sedaj povem. V cerkvi svetega

Štefana pred podobo Matere Božje sem obljubila Bogu, da se ne bodem možila, če mi ozdravé ali če se izpreobrnejo moj oče. Molila sem, naj pošlje vrhu tega meni stisk kakoršnih koli, samo da zveliča očeta. Obljubila sem hkrati, da hočem vse življenje in imetje darovati ubožcem. Ta obljuba mi je dajala nebeških močij in mi jih daje še sedaj. Uslišal me je Bog in zato hočem tudi zvesto izpolnjevati, kar sem obljubila. Pri vaši ljubezni do mene vas prosim, ne obtežujte mi tega izpolnjevanja in molite tudi vi zame, da ostanem do smrti trdna v svoji obljubi!»

Pri zadnjih besedah je vstala in nekak vzvišen svit ji je zasijal z lica. Gabrijel pa ji je zgrabil roko in jo vroče nekaterekrat poljubil; nato pa je nemo odšel.

«Angelj, angelj», je šepetal sam s seboj, ko je stopil na plano.

Nekaj tednov kasneje se je prodala Ulmerjeva tvornica; kupil jo je Lanner. Pavla in Lidija sta se preselili v drugo majhno hišico; v njeno hišo pa so prišle sestre redovnice, in še tisto leto se je pričel ondi zavod za zapuščene delavske otroke.

(Dalje.)

S o d j e.

Zamolcklo sodje govore:
 «Kaj bode danes z nami?
 Z gorice pesmi že doné,
 Kaj bode danes z nami?»
 Iz kota dé okovan sod:
 «Ne bodemo več sami,
 Obira trte pridni rod,
 Ne bodemo več sami.»

Vzraduje vedro se ta hip:
 «To bode še posetov!
 In tekel bode sok iz pip,
 To bode še posetov!
 In drag nam bode vsak obisk
 Gospodov ali kmetov,
 Saj radi slušamo mi vrisk
 Gospodov ali kmetov.

Mi čutimo jedini, kdaj
 Moč v vino se naséli.
 Ko trsni sok ostavi slaj,
 Moč v vino se naseli.
 Opojna vinska moč ljudem
 Bolesti dušne celi,
 Ko pije človek tožen, nem,
 Bolesti dušne celi.

Radosti mnogo in tolažb
 Poraja v srcih vino,
 In praznih slôves, tudi zdražb
 Poraja v srcih vino.
 Veselo kliče v hramu gost:
 Bog živi domovino!
 Lahkó pač kliče dela prost,
 Bog živi domovino!

Po ozki stezi mnogokrat —
 Vsi sodje dobro veste —
 Pred hram se pride kdo krepčât,
 Vsi sodje dobro veste.
 Ko vrača se domov pojoč,
 Potreba mu je ceste,
 Zanaša ga nevidna moč,
 Potreba mu je ceste.

A mi ponôsni smo lahkó,
 Teló smo — vino duša,
 Kdo pil brez nas bi vino, kdo?
 Teló smo — vino duša.
 Zato nas imenuje rad,
 Kdor vino rad pokuša,
 In vsakemu smo drag zaklad,
 Kdor vino rad pokuša.

Ropôtni voz že vleče vol —
 O kaka je pač žetev!
 Slušajte, bratje, v svojo bol
 Med smehom čujem — kletev.
 Z nebes je vino dal Gospod;
 O človek, zdaj nas polni!
 Le tega prosi vsak te sod:
 Ob daru tem — ne kôlni!»

Anton Medved.

Joannes studiosus.

(Spisal Podgoričan.)

II.

Čez dober teden se je govorilo po vsej struški župniji:

«Poličarjev Janezek s Tabora pojde o sv. Mihelu v šolo. Gospod bode.»

Kadar pade kamen sredi kala, zjari se voda in njeni valčki pluskajo ob bregove. V štirinajstih dneh so vedeli o Janezku po vsej Krájini v najsamotnejših gorskih vaseh; ljudje so dejali:

«Lejte, lejte! Stružanci bodo imeli tudi svojega gospoda. — Kdo bi si bil mislil? Niso nespametni.»

In najbistroumnejši so po tehtnem preudarjanju uganili, čez koliko let bode v Strugah nova maša, ako pojde vse po sreči.

Tiste nedelje zvečer, ko se je vrnila Poličarica od nove maše, od velike razburjenosti nikakor ni mogla zaspati. Vse, kar je videla po dnevu, gledala je v duhu pred seboj in med vsemi prizori, ki jih je videla, ugajala ji je najbolj stara novomašnikova mati, katera se ni mogla zdržati solz veselja in

ponosa, ko je pridigar slavil v navdušenem govoru njenega sina, povelečeval oba njegova roditelja. In potem, ko je šla po končani slovesnosti na desnici sinovi in ji je veli obraz žarel od velike radosti in sreče — —! To je bil trenutek, za katerega so novomašnikovi materi zavidale vse matere in si želele same dočakati ga.

Poličarica je že drugič pripovedovala možu o tem dnevu. Z živimi in vznesenimi besedami je opisovala vse, kar je videla, opisovala je tudi svoja čustva, ki so jo navdajala ves čas tako vabljivo, da se je Poličar kesal, ker ni bil šel k novi maši, in je godrnjal polglasno:

«Škoda, škoda, da sam nisem šel!»

In ko je Poličarica čutila, da je mož pripravljen za to, kar mu je hotela reči, pravi mu:

«Lej, Jernejec! tako srečna, kakor sta danes mati in oče Birtkovega gospoda, tako srečna, pravim, sva jedenkrat tudi midva lahko.»

«Kaj praviš, Maruša? Kaj praviš?»
 «Nič drugega ne pravim, kakor: Janezka dajva v šolo, da bode jedenkrat gospod.»

«Oh, Maruša! Kaj ti še v glavo ne pade!» vzklikne mož in se od same iznenajenosti skloni v postelji. «Janezka

v šolo, Janezka? Česa se še ne domišliš! Oh, saj pravim, ve ženske —»

«Kar tiho mi bodi in poslušaj!» seže mu v govor, ko je videla, da je mož zavil v navadni govor, v katerem je vzdihoval o ženski kratkovidnosti in lahkomiselnosti.

Jos. Ressel leta 1816. (Po sliki Fr. Skole.)

«Kje bodeš pa denar vzela, kje? S čim bodeš plačevala?» drzne se še izpregovoriti.

«Kar molči! Nismo tako revni. Dokler je na polju dobra rast in v hlevu blagoslov, imeli bomo dovolj.» In sedaj mu je iznova opisovala še živah-

neje in bolj vneto kakor prej srečo in veselje, katero občutijo stariši, kadar zapoje njihov sin: «Dominus vobiscum».

Moževo srce se je tajalo. Prepričale so ga ženine besede, da je že občutil nekoliko veselja in sreče, katera ga je

šele čakala v daljni bodočnosti. In ko mu še žena reče:

«Kadar bode Janezek gospod, povrnili bode vse, kar bođeva potrosila zanj», odvrne on:

«Naj pa gre! Pa naj bode Janezek gospod!»

Tako se je odločila usoda Poličarjevega Janezka s Tabora v struški župniji pod goro svete Ane. Dolgo sta se še pogovarjala mož in žena o vsem; ko pa zaspita, sanjale so se Poličarjevi materi dolge, dolge in lepe sanje, da se je vzbudila z veselim obrazom in jih povedala možu. Sanje so rekle, da bode Janezek gospod.

Ko prižene drugega dne popoldan Poličarjev Janezek svojo malo kozjo in živinsko čredo v šentansko reber, pravi svojim pastirskim tovarišem in tovarišicam:

«Poslušajte, kaj vam povem! Nič več ne bodem pasel, nič več; samo do svetega Mihela naj hodim za kozami in živino, dejali so mi mati.»

«Kdo pak bode? Kaj pa misliš ti biti?» vprašajo pastirji in pastirice.

«Čakajte, da vam povem. Sedimo po tleh, saj ni hudih muh, da bi živina vihala repe.»

Pastirji radovedno posedejo, zakaj vsi so želeli zvedeti srečni slučaj, kateri bode rešil Poličarjevega Janezka pastirstva.

«Poslušajte, kaj vam povem! Danes popoldne, ko sem južinal, sedeta mati in oče k mizi vsak na jeden vogal, da sem bil na sredi; pa pravijo mati: «Janezek, ti pojdeš v šolo.»

«O, o, o — jej, jejhata!» začudijo se pastirji in pastirice.

«Jaz pa pogledam očeta, kaj pravijo na to. Oče prikimajo, nekoliko se smehljaje: «Kajpak, v šolo, v šolo!» «V šolo v Ljubljano», dostavijo mati. «Gospod

moraš biti in bel kruh bodeš jedel.» Précej so se mi žganci uprli, da sem kar odrinil skledo. «Ali pojdeš rad?» vprašajo me oče. Spomnim se belega kruha, katerega so mi že dali naš gospod župnik, spomnim se, da bodem potem lahko vsak dan maševal, pa pritrdim: «Pojdem! Pojdem.»

«Jejhata, gospod bodeš.»

«Gospod, gospod! Kaj bi ne bil? Pri maši streči in odgovarjati že znam, še brati se naučim — saj gospodu ni treba nič na pamet znati, ker vse iz knjige beró — pa bodem gospod in bodem — — juhej!»

Srčno veselje je sijalo iz njegovih mladih očij. Domišljija mu je razgrnila bajna, nevidljiva krila in zanesla duha v bodočnost z najlepšimi slikami. V duhu je gledal najsrečnejše dni, katere more po preprosti krájinski pameti živeti človek na tem svetu.

Mala družbica je neprestano zrla srečnega dečka. Nihče ga ni hotel motiti, vzbujalo se je v njih spoštovanje, zakaj nihče ni videl v njem več preprostega pastirčka, ampak gospoda, resnega, črnooblečenega gospoda.

«Gospod bodem, gospod in nič drugega!» nadaljuje Janezek.

«Zakaj pa nečeš biti učitelj?» oglašil se slaboten deček. «Učil bi potem dečke in deklice, kateri bi te morali vsi slušati. In kar bi bilo še prijetneje, godel bi, godel bi lahko ves dan na gosli ali na orglje. Hej, to bi bilo veselje, to, in v nedeljo bi pel v cerkvi na koru, da bi te vse poslušalo.»

«Ti pa nič drugega ne misliš, kakor na godbo, kakor bi je doma dovolj ne imeli», zavrne ga neka deklica.

«Kaj ti veš, kaj je lepše, maševati, ali gosti in peti! Če bi mene dali v šolo, postal bi učitelj, da bi lahko vedno godel, kakor naš stari», odvrne deček

užaljen. Zatajiti ni mogel svojega godčevskega rodú.

«Ne! Učitelj nečem biti. Mati so dejali, da bodem gospod, pa je. Zakaj bi bil učitelj? Ne, ne maram.»

Otroci so se čudili in vpraševali, Janezek je pa razkladal bodoči stan po svojem umu. Marsikateri je vzdihnil globoko: «Srečen si, več ti ne bode treba pasti kôz in krav!»

Celó o novi maši so se menili. A naposled vendar-le opazijo, da črede ni več blizu. Prasnejo za njo, zakaj sence so že zakrivale pol doline in nad vasjó se je dvigal dim. Tam sredi gore so jo dohiteli.

V tistih župnijah, ki spadajo pod kočevsko glavarstvo, sklepajo šolsko leto dan pred Velikim Šmarnom. Struški šolarji so bili v zadnjem tednu pred izkušnjo ali «eksamenom». Šolski otroci po vsej Krájinini se izkušnje jako veselé, in še dolgo potem, ko je že deček iz šolskih let, spominja se rad tega dné, in ako le more, pridruži se šolarjem: po izkušnji je namreč vselej nekoliko tepeža.

Poličar si nekega dné odpaše predpasnik, zapali pipo, pa pravi Janezku, ki je bil koze prignal iz rebri:

«Pojdi, pojdi, greva h gospodu župniku in učitelju povedat, da pojdeš v šolo!»

Janezek se začudi, da ga oče sili v šolo, ker ni imel te hvalevredne navade. Umije se in poišče svojo torbico, v kateri je bilo spravljeno berilo, računica in zvezki. Potem jo mahneta k Pricerkvi.

«Kaj pa že znaš? Koliko si se pa vendar že naučil?» vpraša ga gredé oče.

«Vse znam, kar je treba. Kako bi bil pa drugače nauk odpravil?» pohvali se Janezek.

«Tudi brati?»

«Kaj bi ne? Kaj se nisem naučil tudi pri maši streči, pa po latinsko?»

Poličarju se je zdel sin grozno učen, kakor še nikdar ne, in v hipu se mu je zdelo škoda, da bi tak dečko, kakor je njegov Janezek, životaril vse življenje v zapuščeni Krájinini, ko je vendar kakor nalašč ustvarjen za gospoda.

Struški učitelj je imel po letu malo posla s šolo, ker primerilo se je nemalokrat, da ni prišel noben učenec v šolo, ali jih je pa prišlo tako malo, da ni bilo vredno učiti. Tega pa ni bil učitelj kriv, ampak svojeglavni Krájinčanje. Dokler se otrok ne nauči brati in pisati in ne opravi svetega obhajila, še pošiljajo Krájinčanje otroke v šolo, vsaj dvakrat v tednu. Kadar pa opravi otrok še to, ogiblje se šole, kakor le more. Krájinčan plača rajši globo in tudi zapor rajši prestopi, kakor bi otroke pošiljal v šolo. Kaj je tega krivo, ne vem. Vendar je dandanes nekoliko boljše, kakor je bilo nekdanj. Tako nam je dovoljeno upati, da se Krájinčanje skoraj poboljšajo.

Stari učitelj je stal na šolskem pragu in se oziral, ne pride-li še kak učenec in učenka v šolo. Nekaj jih je že skakalo po šoli in vpilo, ker so se veselili izkušnje. Tu ugleda Poličarja z Janezkom.

«Lej, lej! Kaj pa hočeta ta dva? Ali se že zopet gre kdo prepirat?» reče sam pri sebi stari gospod. Ljudje so se hodili kaj radi prepirat in se znašat nad ubogim učiteljem.

«Dober dan, gospod učitelj!» zavpije že od daleč Poličar in sname širokokrajni klobuk.

Gospodu učitelju so izginile vse zle slutnje, ker je vedel, da bi ga Poličar ne bil pozdravil tako vljudno, ko bi se šel prepirat.

«Bog daj, Bog daj, Poličar! Kam pa vi?» odvrne učitelj iznenajen.

«K vam sem prišel nalašč vprašat vas in pozvedet za Janezka, kako in kaj?»

«Le pokrij se, Janezek, le pokrij, saj nisi v cerkvi pred Bogom», veli mož dečku, ki je vrtil klobuk v roki, nevedé, kaj bi storil.

«Lepo vreme imamo, ali ne?»

«Lepo, prav lepo, da bi le nekoliko Bog porosil naša repišča, pa smo lahko veseli, ako ne, pritisnila bode bolha in gosenica na repo, pa ne bode nič prida.»

«Kaj poveste?»

Poličar se nekako obotavlja, pogleda sina in potem učitelja, pa pravi:

«Lejte, moj Janezek tako bistro gleda, pa sem prišel vas vprašat, kako mislite vi, ali ima kaj glave za učenje, ali nič.»

Stari učitelj se začudi pa odvrne:

«O, glavo ima, dobro glavo.»

V resnici pa gospod ni vedel, ali je Janezek sposoben, ali ne, ker ga ni mogel natančneje spoznati; prereditokrat je bil v šoli.

«Torej je vendar res, kakor sem mislil in mi ona vedno pripoveduje, da Janezek ni kar tako. Vi ne veste, kaj sva sklenila. Ona je prišla v nedeljo od nove maše iz Dobrépolj. Pa nič drugega ji ni rojilo po glavi kakor: Janezka v šolo! Janezka v šolo! Nekaj časa sem jo pogovarjal, naj bode pametna, pa nič, pa nič! Janezek mora v šolo. In ker le ni bilo mirú, dejal sem: Pa naj gre, da bode mir! In tako pojde Janezek v šolo učiti se za gospoda.»

Stari gospod učitelj bi se bil preje nadejal strele z jasnega neba, kakor pa novice, da pojde jeden njegovih struških učencev v mesto v šolo.

«Kaj pravite? Janezek pojde v šolo?»

«Tako je. Učiti se pojde za gospoda. No, vi pravite, glavo ima; da je bister, midva z ženo dobro veva; denar imava, in ker že zna streči pri maši, naj se

pa še nauči maševati, kar mu najbrž ne bode delalo prevelikih preglavic.»

«Janezek, ali greš rad v Ljubljano v šolo?» vpraša učitelj.

Deček prikima.

«Oj, gospod, kako ga čudno vprašate! Zakaj pa ne bi šel rad v šolo, zakaj ne? Saj bode jedel bel kruh v Ljubljani, doma bi pa prosenega in koze bi moral pasti.»

Učitelj se nasmeje Poličarjevi preprostosti.

«Zakaj se smejete, gospod? Mislite, da naš Janezek ne bode gospod? Lejte, v Dobrépoljah jih je že toliko novo mašo pelo, v Hinjah se nekdo pripravlja za novomašnika in celó gori na Korinju se bahajo ž njim: ni vrag, da bi moj Janezek potemtakem se ne naučil maševati. Tako vam pravim. Pa še h gospodu župniku morava stopiti, in vas prosim, da Janezka še malo poučite pred izkušnjo.»

«Prepozno bode že. Prej bi ga bili morali pošiljati v šolo.»

«Eh, kdo je pa vedel, da pride tako! Nu, saj pa tudi veste, kako je! Te koze, te hudikave koze, ki se nečejo same pasti! Pa nikar mi ne zamerite in mu še kaj pokažite, predno gre! Bode vas pa enkrat povabil na novo mašo.»

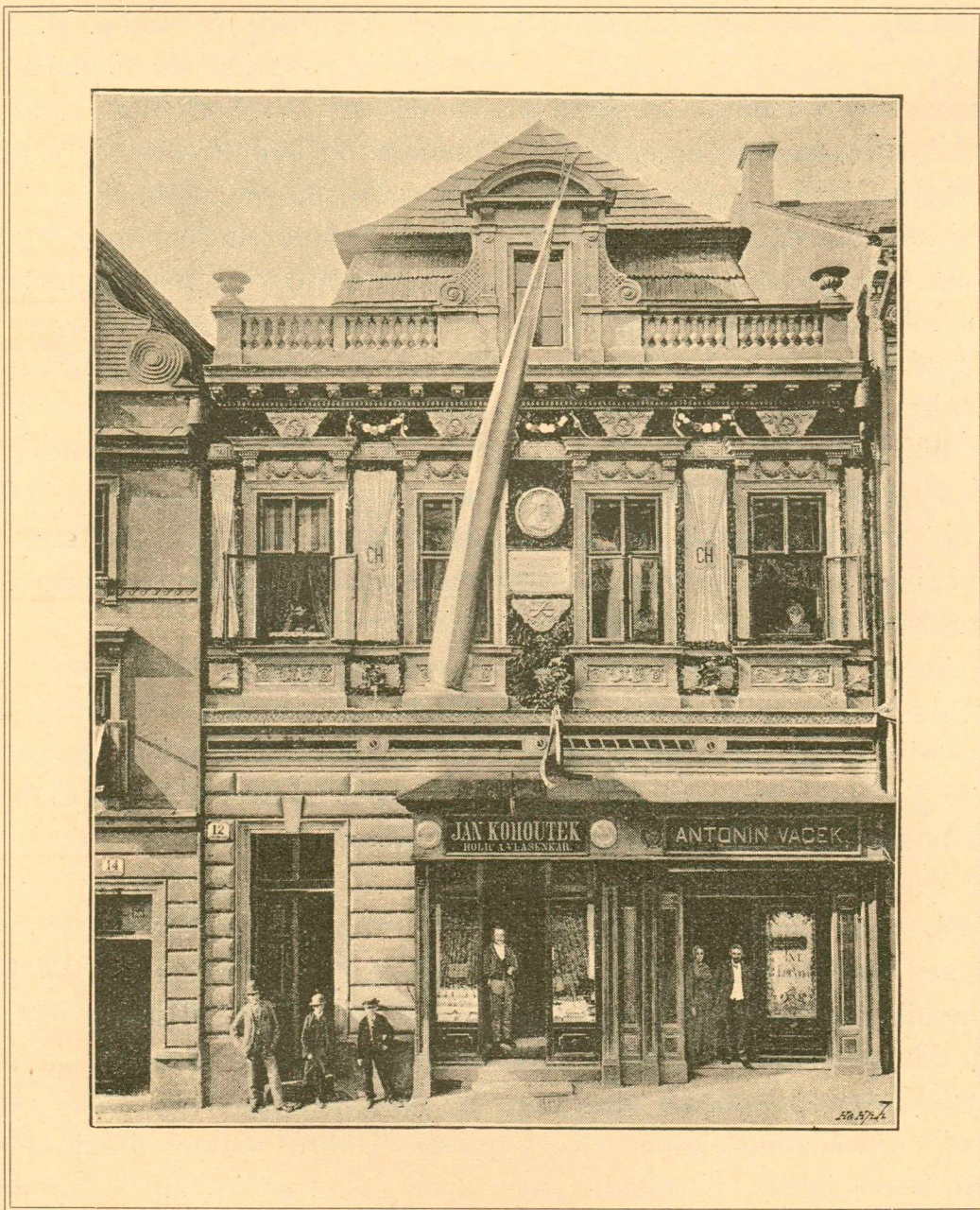
«Pojdiva še h gospodu!» Rekši, potegne sina s seboj.

Učitelj je ostal sam in zrl za odhajajočima. Obšla ga je zadovoljnost, dobro je delo njegovemu srcu, da se bode jeden njegovih učencev šolal v mestu. Obrne se in se vrne v šolo, zakaj primaknil se je čas nauka. «Vse se preminja na svetu, vse», mrmra stari gospod. «Tudi naša Krájina se vzbuja. Skoraj ji zasije luč napredka. Vzdrabili in vzbudili jo bodo lastni sinovi ter privedli sedaj tako zapuščeno in

pozabljeno hčerko v naročje domovine.» In njegov duh vzre lepe dneve v bodočnosti, ko bode prava ljudska omika blagodejno vplivala na našo Krájino, na naše pošteno in nadarjeno, toda zapuščeno ljudstvo.

Takrat je župnikoval v Strugah gospod Matija, dobrega spomina. Malo je bilo duhovnikov, kateri bi bili v Krájini tako priljubljeni, kakor je bil on. Gospod Matija je poznal Krájince prav v dušo; saj je bil doma iz najbližjega

Resselov rojstveni dom v Hrudimu. (Po fotografiji.)

sosestva in živel ž njimi v dotiki od mladih nôg. Marsikateri gospod iz gornjih krajev naše domovine se pa nikakor ni mogel privaditi v Krájini in ljudstvo ni maralo zanj, ker se mu ni znal prikupiti; ljudje so mu ostali ptuji, semtertje celó sovražni, ker ni poznal njih navad, njih mišljenja.

«Hvaljen Bog!» pozdravita oče in sin ter poljubita gospodu roko. Gospod sicer ni maral za to navado, toda ker je vedel, da bi se sicer ljudem zameril, pustil je to.

«Česa bi pa vi radi, Poličar?» vpraša gospod Matija in zažuga s prstom Janezku, ki se je skrival za očeta. Toda

Janezek se je bal gospoda celó manj, kakor njegov oče, ker je večkrat stregel pri maši in se spoprijateljil ž njim, kolikor se smejo strežniki.

«Gospod župnik, prišel sem vas vprašat za svèt, ker ste učen in moder gospod.»

Gospod Matija se namuza kmečkemu poklonu.

«Jaz in ona sva se zmenila in sklenila dati tega-le najinegā Janezka v šolo za gospoda. Misliva, da bi ne bilo napačno, ko bi imeli tudi iz domačega kraja mašnika. Kaj pravite, gospod župnik, vi na to? Ali bi bilo kaj iz tega? Ali lahko postane Janezek mašnik, kakor ste vi, da bi jedenkrat maševal, ker ima tako veselje in tak dar?»

Gospod župnik se je čudil in čudil, zakaj da bi Stružanec dal sina v šolo; tega še ni bilo nikoli, vsaj v starih struških zapiskih se ne čita nič takega.

«Dobro je to, dobro, Poličar! Prav vesel sem, da bode tudi iz našega kraja še kdo postal kaj drugega kakor kmet. — Samo to je, ako ste vse dobro premislili, ali bode te mogli plačevati zanj. Šolanje je drago, verjemite mi!»

«I, kajpak, vse vam verjamem. Ej, veste, pa sva tudi midva z ženo vse dobro preudarila in uganila sva tako, da imava Janezka lahko v šoli, ako Bog kaj posebnega ne pošlje, ako nas kakšna huda nesreča ne zadene. Koze vem da ne bodo jalove in mladiči so vselej gotov denar; maslo, teleta, to tudi nekaj vrže, in za jedenkrat ali dvakrat imava tudi še posebej, da bi Janezku ne bilo treba précej izpreči. I nù, kaj mislite?»

«Ako mislite, da zmorete vse stroške, le dajte ga! Fantek je videti nadarjen in če bode priden, lahko bode gospod.»

«Kaj ne, da? Kaj ne, da? Vidite, gospod župnik, da tudi midva ž njo nekaj

veva. Ali to vam pravim, kadar bode pri nas nova maša — —!»

«Veselje bode veliko.»

«Oj, veliko, veliko! Bog daj dočakati nam in vam tistega dné! Lejte, skoraj bi bil pozabil. Menda bode kakega pisanja treba od vaše strani, ko pojde v šolo.»

«Nekaj bode že treba, n. pr.: krstnega lista, spričevala ubožnosti.»

«E, kaj še! Spričevala ubožnosti mu menda ne bode treba, saj vam pravim, da še nismo na koncu, in če bi bili, pasel bi Janezek še naprej koze. Naka, takega spričevala mu pa ni treba.»

«Predno pojde v šolo, pa se oglasita, bodem že naredil, sedaj tako še ničesar ne potrebujeta.»

«Pa naj nikar nič ne zamerijo! Veste, kmetavzi smo zmerom nekoliko bolj na debelo. Pred svetim Mihelom se že oglasiva.» Rekši se poslovita in gresta iz župnišča.

«Sedaj pa le pojdi v šolo!» veli Poličar sinu. «In pazi, dobro pazi, kaj pové učitelj, če hočeš biti gospod.»

Poličar pa krene domov, ker je opravil, kar je hotel.

III.

Poličarjevemu Janezku se je godilo poslej precěj bolje. Pasel je samo takrat, kadar je hotel; delal ni, in mati mu je dala skrivaj vedno kaj posebnega jesti. Dobre matere imajo vedno kaj dobrega za svoje ljubčke. Sedaj mu je namazala kruh z maslom, drugič mu je skuhala kave, da se navadi na gosposko hrano, ali mu je skuhala belih piruhov in nekoliko cvrtja; tropine je vselej polizal in — kaj mi je treba še naštevati, ker lahko ob kratkem povem, da se je obrnilo vse boljše in slajše, kar se je našlo pri hiši, v Janezkovem želodcu, kateri si je začel zaradi tega izbirati jedi.

In Janezkove misli niso bile več samo pri kozah in pastirskih igrah, temveč v bodočnosti pri njegovem dijaštvu, ki se mu je odpiralo, in pri mašništvu, za katero se je bil odločil; saj ni poznal drugih boljših stanov od učiteljskega in duhovskega, in med tema dvema si je izbral prav lahko boljšega. Pri vsem tem se je bil seveda že prevzel nekoliko, cenil se je za dosti boljšega in imenitnejšega od svojih vaških tovarišev, s katerimi poslej ni bil več tako prijazen in preprost, ampak je mislil, da je že več od njih, da ga morajo tudi že nekoliko spoštovati. Doma je tudi že imel prvo besedo in se ustavljal celó precěj starejšim sestram, katere so ga imele še vedno za malega, razposajenega Janezka.

Taborci so še dandanes zgovorni ljudje. S tem se kažejo vredne potomce svojih pradedov, kateri so bili nekdanj s samim vpitjem in govorjenjem pregnali turške krvoloke. Ti so bili prišli pod Tabor, kakor pripovedujejo baje izgubljeni stari struški letopisi, katere je pisal nevesekdo in so prešli nevesekam. Kadar se najdejo, razglasim jih križem sveta, naj se raznesó stare zgodbe po vsem svetu, ter naj poveljujejo slavna, toda, žal! pozabljena dela taborskih dedov.

Tako vam pravim, Taborci so bili nekdanj slavni.

Torej Taborci, ti maloslavni potomci preslavnih pradedov, uganejo ob nedeljah pod lipo marsikaj. In ko se je vedelo naposled za trdno, da pojde Poličarjev Janezek za gospoda, rešetal so in ugibali pod lipo vaški očetje več nedelj o Poličarjevem Janezku, ali bode gospod, ali ne, ali bode imel kdaj mašo, ali postane k večjemu «škrijc», ako še birič ne. Vsak je čutil v sebi nekaj pre-roškega duha, zakaj sleharni je dejal, kakor je njemu najbolj kazalo, to in to

bode, pa nič drugega. Čast in slavo svetim nebesom, da Poličar ni živel v sovraštvu s sosedi! Bog jedini vé, kaj bi bili vse napovedali o Janezku. Tako so pa le uganili:

«Gospod bode.»

«Gospod bode, mašo bode imel pri nas», vzdihnejo plešasti in brezzobi dedje. «Toda mi je ne bodemo pričakali. — Oh, starost, starost! — Blagor vam, ki dočakate novo mašo!»

Le trije ali štirje se nasmehnejo prezirljivo in zaničljivo. Toda ker so bili v izdatni manjšini, niso se upirali splošni sodbi.

Bil je zadnji teden Janezkovega bivanja doma. Krojač je šival novo obleko, šivilja srajce in črevljar črevlje; treba je bilo Janezku vsega, ker v mesto ni šel v prtenih hlačah in drugi debeli domači obleki. Janezek je bil moder, saj je govoril gospod učitelj ž njim, in gospod župnik so dejali vselej:

«Lejte, lejte, fanta! Torej ti greš v šolo?»

In zato je bil lahko ponosen, ker gospod župnik in gospod učitelj ne govorita z vsakim paglavcem.

Poličar in Poličarica sta imela zaradi Janezka veliko skrbij. Pripraviti je bilo treba to in ono, oskrbeti to in ono, mater je pa zlasti skrbelo, ali postane njen Janezek gospod, ali ne. Molila je zaradi tega za duše v vicah, da bi ji razodele, k svoji sveti patroni, k svetemu Avguštinu: seveda ji ni razodel nobeden ničesar, kar ji pa ni bilo po volji. Hotela je pa na vsak način zvedeti, kaj bode njen ljubi Janezek.

Še trije dnevi so bili do odhoda Janezkovega. Sama sta bila doma, ker so drugi nekaj orali za pšenico ali kaj že. Poličarica dene v jerbašček soršični hleb, ki ga je spekla prej ta dan, sedem parov jajc, lonček masla, kos slanine in

pokrije vse z vijolčnim robcem. Nato gre še v škrinjo in seže po nekaj prav na dnu ter spravi v žep, potlej vzame jerbašček in reče Janezku:

«Pojdiva!»

«Kam pa greva?»

«Bodeš že videl.»

In mahmeta jo po stezi za vasjo. Dobre pol ure hodita po stezi. Ko prideta že skoraj v vas, vpraša radovedni Janezek:

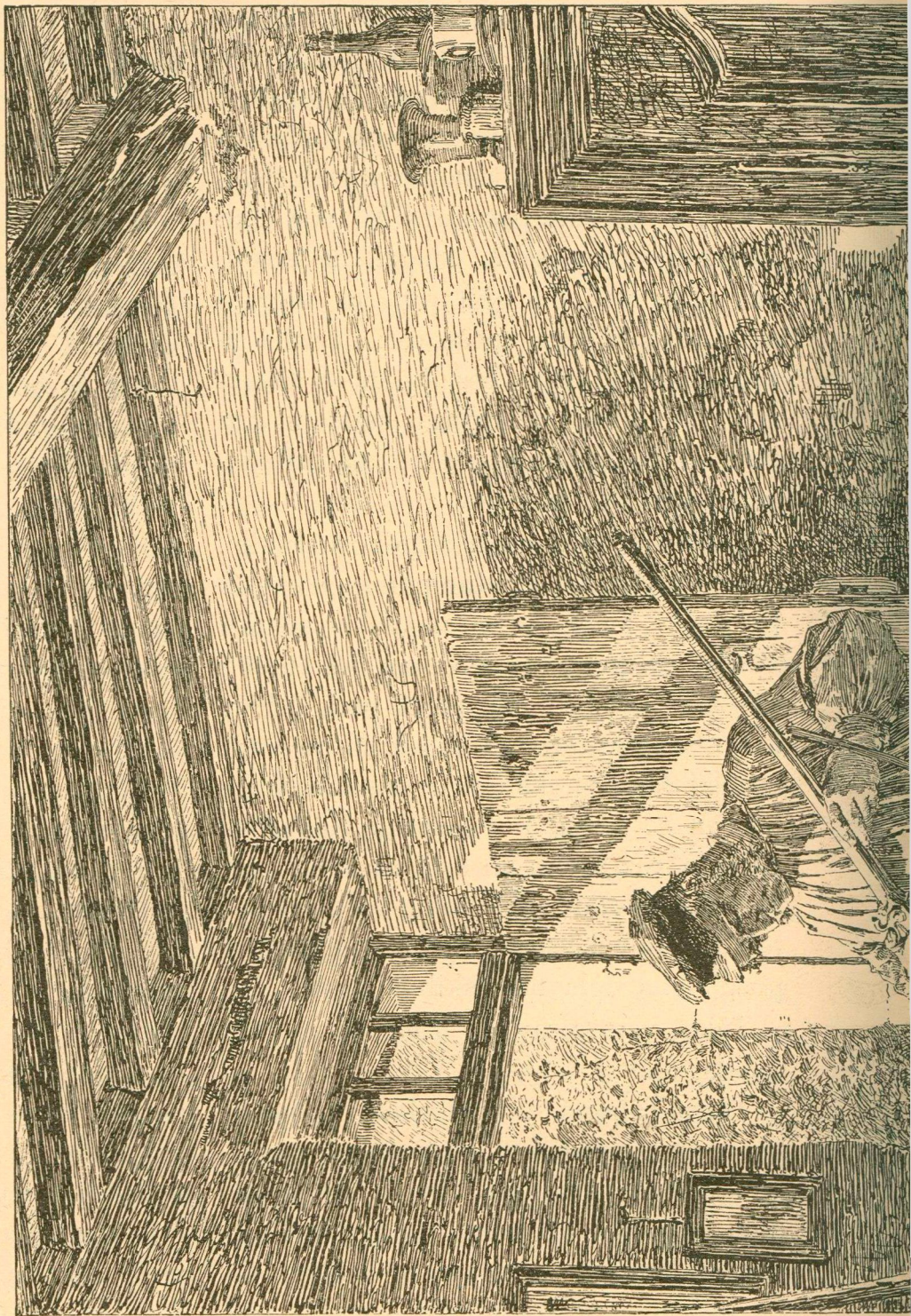
«I, mati, h komu pa vendar greva? Kaj sva komu v sorodu v Korenci vasi?»

«Bodeš že videl. Toda povem ti, molči mi! K Zlogojki greva, da pové, kaj bode iz tebe. Toda, kakor sem rekla, molčati moraš in mene se drži!»

«K Zlogojki greva?» začudi se deček in strah ga obide.

Zlogojka ni bilo krajinsko dete. Stružanci so se često grdo sporekli, kakšnega rodú je. Med tem, ko so nekateri trdili, da je Kočevarica, dejali so drugi: Primorka je, a največ jih je govorilo, da je ciganskih starišev. Kateri vedó prav, ne bodem razkladal sedaj, ker to ni tukaj važno, samo to povem, da je znala kuhati čudna zdravila, katera so bolnika spravila na noge ali pa v zemljo, in pa znala je napovedovati človeku srečo, kakoršne si je želel najbolj, in je celó uganila, kaj bode iz njega čez toliko in toliko dolgih let. Pri

vsem tem je živela s svojo lepo hčerko v svoji koči dobro, da, boljše nego sosedje njeni v trdnih kmečkih domih. Njen lahki obrt jo je živil izvrstno, saj je imela vedno mnogo dohodkov.

Ljudstvo je hodilo k njej po zdravila zase in za živino, reveži so nosili zadnje krajcarje, da jim je povedala, kdaj jih doleti zopet sreča. Največ je pa imela opraviti po noči. Takrat so prihajali

mladi ljudje, katerim je iz kart napovedovala prihodnost. Govorila je z ljudmi malo; kadar je segla po plačilu, zaigral ji je zloben smehlaj okoli usten, toda zahvalila se ni nikdar. Ljudje so se je

knjige, katero takoj zapre, ko ugleda prišleca.

«Kaj hočeta? Ali je kdo bolan? Ali krava ne dá mleka?» vpraša osorno stara Zlogojka in ju ošine ostro s hu-

dimi očmi, da se je Janezek trdneje prijel materinega krila.

«Hvala Bogu, zdravi smo vsi. Kravi sta tudi dobri, molzeta toliko, da se ne morem pritožiti. Glej» — v Krájinu se vikajo le botri — «masla imamo dosti; tu sem ti prinesla nekoliko, da vidiš, da ni napačno.» Rekoč postavi polni lonček pred njo. — «In kokoši so prav pridne, ker znese vsaka na dan jedno jajce. To je še lanska slanina, — dobro prekajena in — včeraj sem pekla, ako hočeš pokusiti.»

«Kaj hočeš, ako ni nihče bolan? Ali hočeš morda . . . Ali se prepiraš z možem?» Pri teh besedah namežikne zlobno in pomenljivo.

«Bog obvaruj! Ne morem se pritožiti. Toda prišla sem k tebi, ker znaš povedati, kaj čaka človeka v bodočnosti. Lej, tega-le dečka dava sedaj v šolo. Najina

sicer bali, zakaj trdili so, da provzroči njen ostri pogled hude uroke, in da je čarovnica, kateri se je najbolje ogniti.

Ko stopita Poličarica in Janezek v njeno kočo, čitala je iz debele umazane

želja je, da postane gospod. In ker smo ljudje le od danes do jutri, ker lahko umrjem, vedela bi vendar rada, ali bode Janezek kdaj gospod. Prišla sem k tebi, ker znaš uganiti, in te prosim,

Pred lovom. (Narisał Jurij Šubic.)

povej mi, ali bode Janezek, moj sin, imel kdaj novo mašo, ali kaj bode iz njega.»

Vražarica pogleda mater in dečka, nato povonja maslo, slanino, prešteje jajca, toda še vedno je vihala nos, kakor bi bilo premalo.

«Veliko hočeš zvedeti. To ni tako, kakor si vi, neumni kmetje, mislite.»

«Tiho, tiho, vem, da ni lahko. Ako je premalo, oglasi se, kadar hočeš, in dala ti bodem, česar boš potrebovala. Samo povej mi, kaj bode iz Janezka! Prosim te.»

Pri teh besedah se ji približa in ji stisne nekaj v roko.

Zlogojka se zlobno zareži in pravi:

«Vidim, da se te ne odkrižam drugače. Vsedita se!»

Poličarica in sin sedeta k mizi, vražarica pa vzame s police mastne, zamazane karte, na katerih so se že komaj poznale pisane podobice. Stopi za mizo in meša karte neumevno mrmrajoč. Ko so bile dovolj zmešane, položi jih pred Janezka in veli:

«Vzdigni!»

Janezek se kar stresne in se obotavlja.

«Vzdigni!» zapové vražarica drugič ostreje. «Meniš, da imam toliko časa?»

«Oh, Janezek, ne boj se in vzdigni jih!» sili mati. «Saj je k tvoji sreči!»

Janez privzdigne polovico in jih položi, kamor mu pokaže vražarica.

Vražarica vzame zopet karte, naredi ž njimi čudno govoreča nekak križ po zraku in jih razloži sorazvrstno po mizi. Poličarica gleda z upom in strahom njeno početje, bila je prepričana, da se razodeva usoda njenega ljubega Janezka. Ko vražarica razloži vse karte, podpre si glavo in strmi v razgrnjene karte resno in zamišljeno, kakor bi hotela spoznati skrivnosti. Temno njeno obličje je postalo še temnejše, njene ostre oči

se zresné, kakor bi gledale nekaj ne navadnega nekje v sinji daljavi, kar se ne dá prav razložiti. Opazujoča mati se prestraši in obledi, ko opazi nič dobrega oznanjujoči obraz vražarice; slutila je nekaj groznega, zato globoko vzdihne.

Vražarico vzdrami vzdihljej, da pogleda izpod temnega čela prestrašeno mater in njenega sinka. Opazuje nekaj časa oba, kakor bi si hotela nasititi oči z materino prestrašenostjo, potem zmaje glavo in hoče izpregovoriti.

«Kaj si videla? Kaj pravijo podobe? Kažejo dobro?» prestreže prestrašena mati vražaričin odgovor. Te besede so izražale grozo, a vendar je zvenela vmes nekaka prošnja do vražarice, naj ji prizanese s slabim poročilom.

«Dobro ali slabo! Govoriti moram takó, kakor je resnica», odvrne vražarica resno. «Glej ti podobi!»

Takrat vzame nasprotni si podobi in ji drži pred Poličarico, toda ne reče ničesar, samo opazuje jo z nekim pri-tajenim veseljem.

«Oh, da bi bilo dobro!» vzdihne polglasno Poličarica.

Takrat pa spusti vražarica karti nalašč iz roke, da padeta na tla, in naredi pri tem jako čuden obraz.

«To pa nekaj pomeni!» mrmra pred-se, pa vendar toli razločno, da jo razume Poličarica. «To ni takó, ti karti ne gresta skupaj! Mešati moram še jedenkrat!»

Poličarica se nekoliko oddahne, dobro upanje, katero jo je bilo skoro zapustilo, oživi ji zopet.

Zlogojka je dosegla, kar je hotela. Preslepila je Poličarico, da je verovala v neko čeznatorno moč. Tako je delala čestokrat, da je lahkoverno ljudstvo slepila, katero je potem brezpogojno verjelo njenim sleparstvom. Znala je dati svojemu počenjanju nekaj skrivnostnega

in čudovitega, kar preprostega človeka posebno zbega in omami.

Nato zmeša iznova karte, Janezek jih odloži in ona jih razgrne. Sedaj se ne mudi toliko časa.

«Bolje je! Sedaj kaže vse nekako bolje in razločneje», izpregovori vražarica.

«Hvala Bogu!» vzdihne mati in pogleda veselo Janezka.

«Glej ti podobi! Ti kažeta dobro. — Ti dve tudi. — Tu je nekoliko nevarnosti, bolezen. — Ti kažeta veliko srečo, — katero pa oni dve odvrčata. — Vse bode dobro, vse, le glej! — Oh, samo ta, glej jo — — ali jo poznaš!» rekoč ji pokaže rdečo damo. «Poznaš obraz?»

Poličarica prikima in jo pogleda vprašajoč.

«Ta mu prinese lahko nevarnost, kateri se pa prav lahko izogne. Varuje naj se takih oseb! — Glej, pa vendar pravijo vse skupaj, da Janezek doseže to, česar vsi želite in mu — glej kralja — ta pové, da bode velik gospod.»

S tem položi zadnjo karto na kupček in zmagovalno pogleda Poličarico in Janezka.

«Oh, hvala ti, Zlogojka, hvala ti, ker sedaj vem, da bode moj Janezek gospod», izpregovori Poličarica radostno.

«Tako pravijo karte», odvrne važno Zlogojka.

«O, verjamem, verjamem. Zdelo se mi je že ves čas, da bode iz Janezka nekaj, in ker praviš ti, da bode gospod, ne bojim se sedaj nič več. Le pridi, če bodeš česa potrebovala, oh in veš, to ti lahko obljubim, ako dočakaš, povabimo te na novo mašo», pravi Poličarica vesela sreče in blaženosti. Njeno srce je bilo umirjeno in zadovoljno; skrbi in moreči dvomi so izginili, zakaj vsegavedna vražarica je povedala, da

bode njen Janezek kdaj gospod, kar je bila njena najsrčnejša želja.

In drugih gospodov, razven duhovnikov, ni poznala njena krájinska pamet.

Ko odideta Poličarica in sin, vrže vražarica karte na polico, obraz ji zažari od razkošnega veselja, ogleda si staro dvajsetico, potehta lonček z maslom, katero povonja, pokusi slanino, prešteje še jedenkrat jajca, ogleda hleb in ga potrka po spodnji skorji; vse to jo zadovolji takó, da vzklikne:

«To je vendar lepo in dobro življenje! Nič delati, pa vendar živim lahko. Najboljše, kar se dobi pri teh abotnih ljudeh, pride v mojo kočó. Kako bi bila nespametna, ko bi se ubijala z obdelovanjem puste zemlje! Vsega imam dovolj, in moja Nefa si bode lahko izbirala ženina, zakaj dota se množi od dné do dné.»

Take so ljudske pijavke, ki se zajedajo v narodovo telo in srkajo njegov sok, da hira in slabí.

Zadnji trije dnevi so minuli hitro. Pri Poličarju so se držali nekam žalostno. Oče in mati sta bila vsa v skrbeh in sta često sedela, važno se razgovarjajoča dalje časa sama. Dobro vemo, kaj sta se pogovarjala, o čem sta ugibala. Do poslednjega dneva je bilo pripravljeno vse, obleka, črevlji, popotnica je bila spečena in voz je bil najet. Gospod učitelj je bil spisal Janezku dobro spričevalo. In ko mu je je izročal, pridejal mu je mnogo zlatih nauk. Ti so dobrega Janezka ganili takó, da se je zjokal, kar je dobrega, starega šolnika presunilo in mu dalo poguma še za bodoče delo. Obljubil je Janezku, da bode smel zahajati ob nedeljah na cerkveni kor, kadar pride na počitnice, in naposled mu je stisnil belo dvajsetico. Ta dar se zdi neznaten, vendar če pomislimo, da ga je dal reven,

z otroki bogato obdarjen vaški učitelj, velja nam mnogo. Tudi Poličarjevemu Janezku se je zdel prav velik, ker je vzkliknil doma:

«Lejte, lejte, koliko mi je podaril gospod učitelj! Nisem vedel, da me ima takó rad. Dosti denarja ima, ker mi je daroval toliko.»

Ko opazijo domači dar, začudijo se:

«To je pa res dosti! Izvestno je pritrgal sam sebi.» — «Kaj bi mu dejala ona?» opomni nekdo po tihem.

Gospod župnik je spisal krstni list, opominjal ga, naj ostane priden, in mu je stisnil tudi nekaj okroglega za peresa; morda je vedel, da so slaba in jih je malo za krajcar.

Pred odhodom je obiskal Janezek še vso sorodbino do sedmega kolena. Povsodi so bili veseli prihodnjega dijaka; praznih rôk se ni poslovil nikjer. Tu je dobil orehov in leščnikov, tam jabolk; kjer so bili pa bolj imoviti, padel je tudi kak četrtak ali desetica v njegov žep. In povsodi so ga vabili, naj jih obišče o počitnicah.

Zadnjega jutra je bil še z očetom in materjo pri maši, da si izprosi blagoslova pri težkem delu.

Opoldne je že stal pred Poličarjevo hišo naložen voz, v katerega je bil vprežen suhi vranec Klančarjevega Tončka; ta je bil pripravljen gnati svojo suho živino v Ljubljano. Vsa vas je bila zbrana pred hišo, vsak je še hotel videti Janezka, predno pojde. Mati je bila vsa objokana, žal ji je bilo, da gre Janezek, reva ni vedela prej, da je slovo tako težko; tolažilo jo je jedino upanje, da bode njen sin morda maševal in duši njeni pomagal.

Janezek še poda desnico vsem vaščanom, kateri so stali okoli voza, poslovi se pri sestrah in materi v veži. Postala mu je ločitev mahoma težka, zlasti ko

je gledal objokano mater. Ko mu seza v roke, ne more se mati več premagovati, potegne ga k sebi za vrata, da zakrije ljudem svoje občutke, objame ga in poljubi.

Ta trenutek se je zdel Janezku tako slovesen, kakor še nobeden v življenju; kar pomni, poljubila ga je mati danes prvič. Poljub ni nič posebnega, nič čudnega, pa vendar je človeku jako pomenljiv. In materin poljub! To je ljubezen in sladkost, katere nima ves svet. V mestih sevé so poljub že onečastili, ker je nekaj vsakdanjega; toda pri nas v Krájinu matere vedó, kaj mora biti poljub, da se ne sme oskruniti, in zato so ž njim skope, in le malokdo se more ponašati, da ga je poljubila mati.

Janezku se uderó solze.

«Ne jokaj, ne jokaj!» prigovarja mu mati iskreno in briše solze otroške udarnosti in ljubezni. «Glej, kaj porekó ljudje! Trden bodi!»

Prime ga za roko, pelje ven ter mu pomaga na voz. Mati in sin sta z vso silo pridrževala solze, ker sta se bala, da bi se kdo ne zasmel porogljivo in zasmehljivo.

«Vse dobro?» vpraša voznik Tonček zategnjeno in se ozre nazaj po vozu.

«Vse, le poženi!» veli kratko Poličar.

«Pa dobro varujte doma! Jutri večer se pa že vrnem», pravi Poličar domačim. Voznik udari, vranec se upre in voz se premakne.

«Zdrav bodi! — Dobro se uči! — Pa pogumen in priden!» vpijejo sosedje.

«Veš, Janezek, Boga ne pozabi in pa nas ne, vsaj pri molitvi se nas spomni, ako ne drugače!»

To so bile zadnje materine besede, nato pa izgine s praga in se skrije, da bi se ji ne bilo treba sramovati materinskih čustev pred ljudmi, kateri sedaj

ne morejo občutiti tega, kar ona, katerim se zdi morda smešna.

Janezek se je oziral na domače ljudi, na znance, na rodni krov; tesno mu je bilo v prsih in solze so mu rosile lica. Tako hudo se mu še ni zdelo v življenju. Loti se ga otožnost. Molčé se je oziral nazaj, kjer so mu izginjali ljubi domači kraji vedno bolj, oče se je držal resno, ker je imel polno skrbij, in le voznik ju je nekaj časa ogovarjal, toda ker sta bila tako kratkobesedna, nadlegoval ju ni več in je le vranca nagovarjal, naj potegne srčneje.

Vranec Klančarjevega Tončka je bil vedno na cesti, in zato se je bil privadil že vsemu hudemu; prav samoglav je že bil, da ni poslušal besedij gospodarjevih. Če ga je ošvrknil bič, otresel se ga je in z repom omahal; ganil se pa zaradi tega ni nič hitreje in je kinkal zložno po poti, kakor ga je bila ravno volja. Danes je bila konjska živina Tončkova sklenila najbrž prav počasi voziti, ker niti jedenkrat ni zdirjal voz, dasi je pot po ravnini in je tu in tam celó nekoliko sodolja.

«Poženi, poženi, Tonček! Ne pridemo nikamor, ako pojdemo tako počasi», opomni Poličar, ker se mu je zdela vožnja le prepočasna.

«Hi, vranec, hi, živina črna!» vpije Tonček in obdeluje konja. Toda poznalo se ni prigovarjanje skoro nič.

«Nagel ni, nagel! Pregrel se že ne bode. — Ali vozi vedno tako počasi?»

«E-ja! Počakajte, da se omaje nekoliko!» tolaži Tonček. «Bodete videli, kadar se mu noge omajejo, spusti se v dir, in takrat ga težko udržim. —

Eh, dobro živinče je, moram reči, splašil se mi ni še nikdar in pameten je tako, da še nisva prišla v jarek, kar pomnim. Hi, vranec!»

«Treba bode, treba nekoliko hitreje, da pridemo vsaj z nočjo v Ljubljano.»

«Nič se ne bojte, ako vam pravim!»

Toda ta samoglava žival se je kar otresala, da jo je Tonček brez uspeha natepal. In ko se prične za Zdensko vasjo klanec, morali so razsesti voz, in ker še ni šlo gladko, treba je bilo riniti.

«Ti hudikova nesnaga, ti, kako je trmoglava, kar neče stopiti, kakor bi morala! Le čakaj, kadar pridemo na vrh!» jezi se Tonček in drega konja z bičem.

«Ako voziš vedno tako počasi, tedaj je bolje hoditi peš.»

«Kdo to pravi? Hi, vranec, hi!»

In šlo je tako počasi do Ljubljane. Stekel ni drugače, kakor kadar je voz sam zdrdral.

Pozno zvečer šele so brez večje nesreče dospeli v Ljubljano.

Za kmečkega človeka je v mestu veliko zanimivostij: mnogo hiš, mnogo ljudij, šum, ropotanje vóz itd. Čudno prevzame to njegovo dušo, zdi se mu, da je na drugem svetu. Kaj šele Janezku! Čudil se je marsičemu, a najmanj mu je hotelo v glavo, zakaj po noči luči goré pred hišami.

Prenočila sta v slavnoznanem, najcenejšem kmečkem hôtelu «Pri Franici» v Florijanskih ulicah.

Nenavadne sanje so mu motile spanje; le počasi se je zavedel, ko ga je vzbudil oče drugo jutro.

(Dalje.)

Kralj Mena in Bak.

Pred časi hodil je okrog
Po svetu Bakus, vinski bog;
Ljudi vedril,
Ljudi učil,
Darove razne jim delil.

Pa dojde potnik Olimpljan
I h kralju Meni neki dan;
Kralj ga gosti
In prenoči;
In zjutraj Meni Bak veli:

«No, Mena, zdaj voliti smeš
Za plačo, kar si znaš in veš;
Jaz plačam vsak
Storjen korak
Za strežbo mojo, ker sem Bak.»

Dé Mena: «Če voliti smem,
Voliti boljšega ne vem,
Kot, da mi to
Storiš samo,
Da, kar prijel bom, bo zlato . . .»

Pritrdi Bak, in kralj hití
Dotikati se vseh rečí:
Miz, oken, vrat . . .
Ves grad je zlat,
Še predno hoče Mena spat.

Rad bi večerjal kruh, meso —,
A vse postane mu zlato;
In rad bi pil,
Pa kar nalil,
Zlato mu slednji sok je bil.

In dasi zlat je Menin grad,
Mori ga v zlatu žeja, glad;
A Baka ni,
Da mu zmeni
Zlato v pijače in jedi.

Tako si voli marsikdo
Brezumno, lakomno, slepó.
Takrat šele
Oči odprè,
Ko v gladu, žeji borno mrè.

A. Hribar.

Modrec Levi.

Ob solnci, ob vihri, ponoči, podnevi
V puščavi prebival je starec Levi,
Pol blazen, pol moder ljudem se je zdel.
Po bornih vaseh in po mestih bogatih,
Na pragu, na trgu, po cestah, ob vratih
Vsakdo je o njem govoriti imel.

O Leviju čudnem je pazno in zvesto
I bôgat mladenič poslušal često.
Kaj prava modrost je, vedel bi rad.
Neznana se želja mu duše poloti,
Iz mesta se v tiho puščavo napoti,
Da prave modrosti najde zaklad.

Dve palmi sta vzrasli iz zelenice,
Ohlajali potnikom znojno lice.
Prinesel mladeniča sem je korak.
Odreksi se slavi posvetni in sreči,
Tu šotor postavil je modrec sloveči.
A danes, kam šel je modri čudak?

Ni lista, ni knjige ni svetu zapustil,
Besed je malo v življenji izustil,
Krotil je le strasti vso stárost, mladost.
Kaj v prsib, mladenič, se tajno ti glasi,
Tvoj duh ga morda umeva počasi?
Življenje je bila vsa njega modrost.

Vse mirno in tiho daleč okoli —
Premišlja li Levi, v duhu li moli?
Na travi počiva hladen mrlič.
Mladenič obstane, ozrè se osuplo
Na mrtvi obraz, na starčevo truplo,
In v rôki iz ličja spleteni bič.

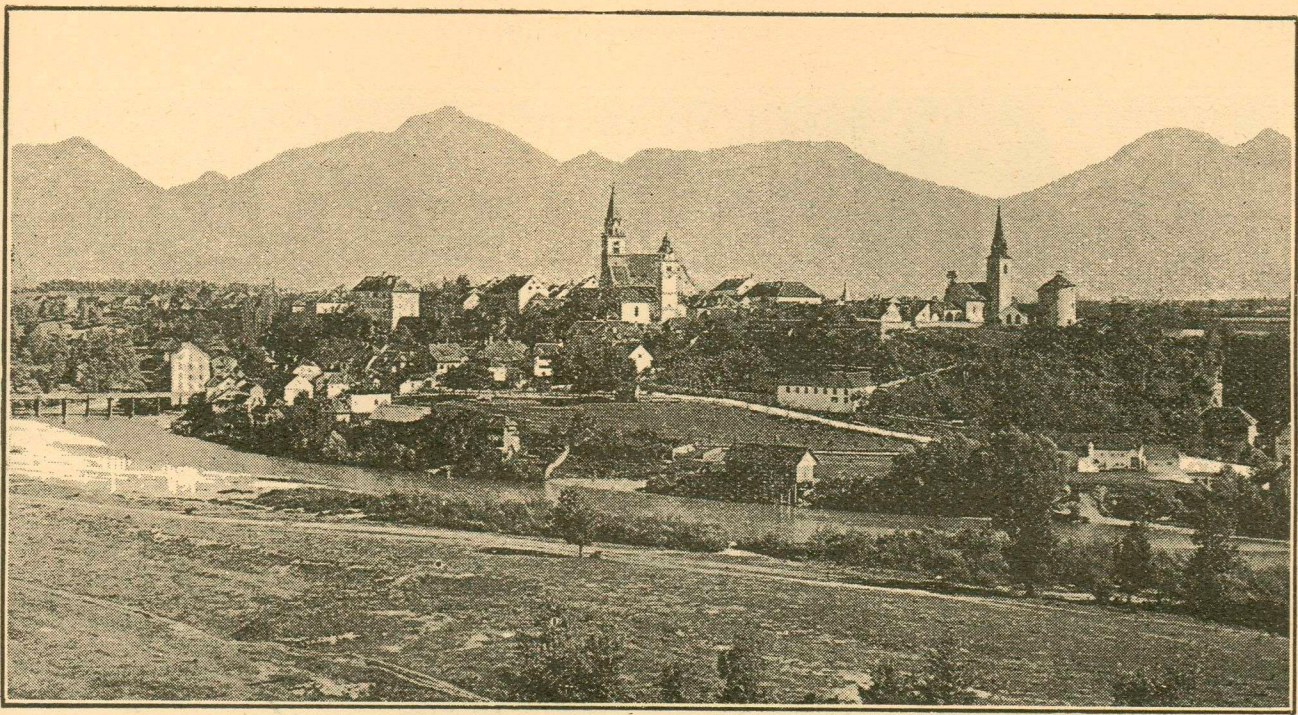
Na lici njegovem ni straha, ni žalja,
Telo mu pokriva runjava halja,
In tesen objema mu ledija pas.
Pokojno tako sta zaprti očesi,
Na palmah se veter igra s peresi
In z belimi kodri starčevih las.

Minilo življenje je Leviju časno,
Le žal, o mladenič, prišel si prekasno
Modrosti se prave k njemu učit.
A vendar, poglej okrog njega in sebe;
Velikokrat modrec vse znanje zagrebe
S črtalom v listov zvezek sešit.

A. Medved.

Kranj.

(Črtice. — Sestavil dr. I. Mauring.)

Ker je preživel naš častiti Kranj v novejšem času zlasti zaradi odvzete gimnazije marsikatero bridko uro, in ker se mu prav sedaj obeta boljša bodočnost, ozrmo se v to gorenjsko stolnico in počastimo jo po svojih skromnih močeh! Morebiti se vzbudi tako več zanimanja za ta biser naše kranjske dežele.

Tam, kjer se steka Kokra v bistro Savo, «tam, kjer Kranj na trdi skali, sedež svoj star' kaže zali», tam je že za časa Rimljanov stala močna trdnjava, baje mesto Santicum.¹⁾ Kako naj bi bil prezrl bistri Rimljan ta že od prirode

¹⁾ Na severu od Kranja, précej za župnim pokopališčem proti zapadu se je našlo letos imenitno prazgodovinsko pokopališče. Delavci so prekopali že več ravnih grobov, toda raznesli so nekaj lepih najdeb na razne strani. Oteli so le nekaj lepih, izvrstno ohranjenih izkopin, namreč pet krasnih fibul in jedno čolničasto, veliko zalasnico in železno sekiro. Najdbe spadajo v hallstattsko dōbo in so posebno važne zaradi tega, ker se na Gorenjskem doslej sploh še ni nič takega našlo. Izkopine hrani deželni muzej.

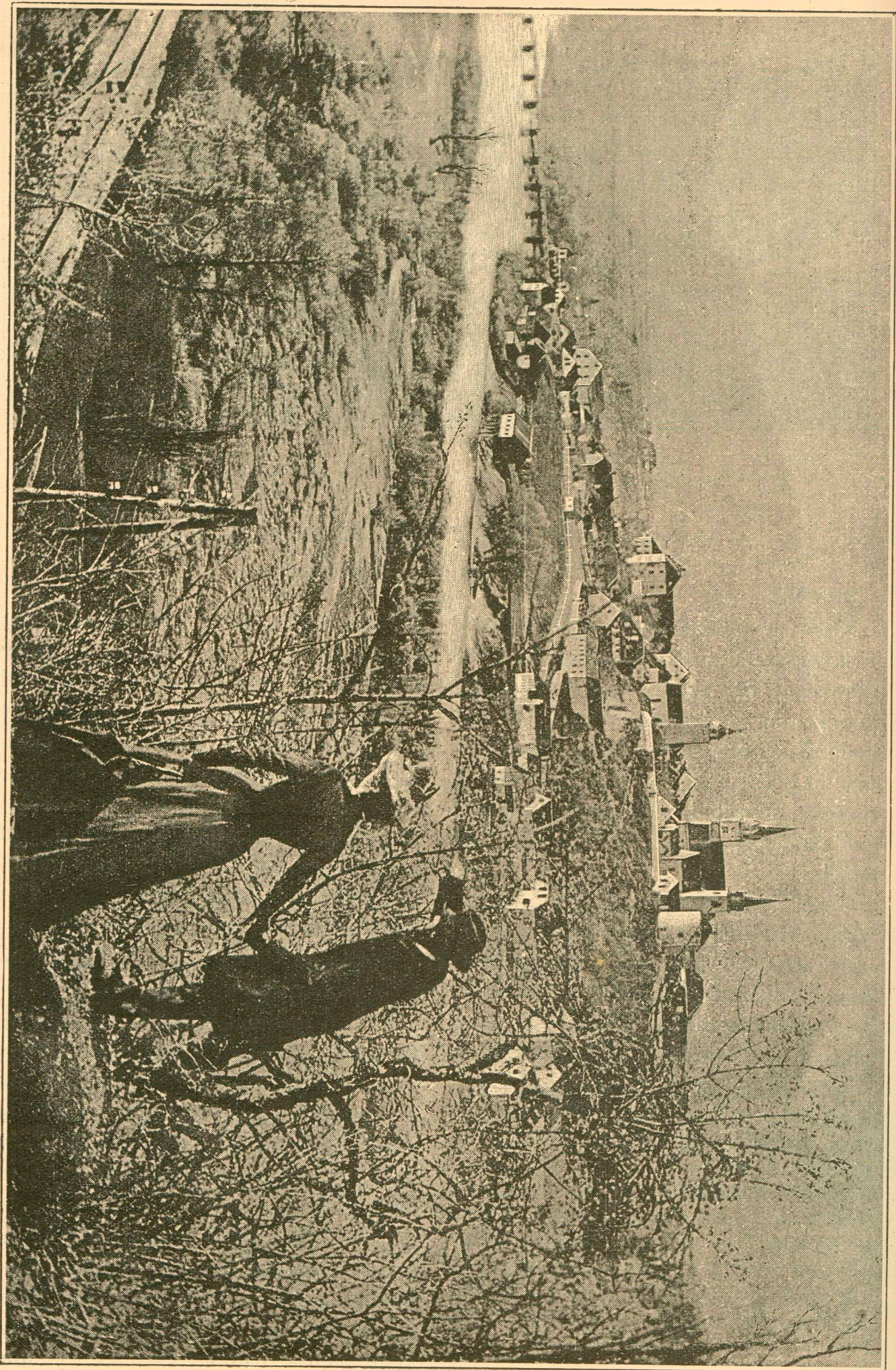
tolikanj utrjeni kraj! Na vshodu leno poteka Kokra v nad dvanajst metrov globoki, prepadu podobni strugi. Ob zapadu se peni mogočna Sava in stavi Kranj na polotok. Le na severni strani je bilo treba utrditi kraj, da je bil prav močna trdnjava. Ni čuda, da so si pozneje izvolili ravno ta kraj mejni grofi v svoje bivališče, utrdili ga in imenovali nemško «Krainburg».

Ali je dobila po tej trdnjavi vsa dežela kranjska svoje ime, to vprašanje ne spada sem.

L. 788. je dobil Karol Véliki sedanjo Kranjsko v last in jo razdelil v marke; pustil ji je pa lastne slovenske kneze. V poznejših letih je bil Kranj podložen koroškimi vojvodam, oglejskim patrijarhom, v petnajstem stoletju pa celjskim grofom.

Leta 1256. je takratni lastnik mesta, koroški vojvoda, dovolil grofoma ortenburškima Henriku in Frideriku, da si smeta sezidati trdnjavo, sedanji grad «Kizelstein». Za časa Valvasorja je imel

Pogled na Kranj. (Fotografoval G. Pirč.)

ta grad grof Frančišek Barbo. Sedanji njegov lastnik je Del-Negro, v njem je sedaj c. kr. okrajno glavarstvo.

Od raznih vladarjev je dobilo mesto sčasoma mnogo pravic in sloboščin.

Leta 1414. je Ernest Železni oprostil mesto vseh mitnin in mu dal pravico, da si sme voliti samo svojega sodnika. Leta 1488. je potrdil Friderik IV. mestu njegove pravice; leta 1529. jih je cesar Ferdinand I. in leta 1637. Ferdinand III. pomnožil. Cesar Jožef II. je leta 1784. zagotovil mestu vse te pravice in dostavil, da jih, ako potrebe časa zahtevajo, ali pomnoži ali zmanjša. Meščanje so bili jako ponosni na svoje pravice in jih niti drugim pokazati niso hoteli. Valvazor bridko toži, ker mu niti arhivov niso odprli za njegovo delo: «Ehres des Herzogthums Krain». Leta 1668. je ogenj nad polovico mesta pokončal; trpela je zlasti mestna hiša in zgorelo je takrat mnogo listin.

Leta 1495. so Kranjci ustanovili v Achenu v župni cerkvi Matere Božje pri oltarju sv. Cirila in Metoda beneficij. Imeli so potem tudi pravico imenovati duhovnika za ta beneficij. Mesto Kranj je bilo torej že pred štiristo leti, kakor je še dandanes, res verno-narodno mesto. Sevė, da ni ostal tudi Kranj ob času protestantovstva popolnoma neokužen; a l. 1609. je zaukazal nadvojvoda Ferdinand II. zapoditi protestante iz mesta in zapreti protestantovskega pastorja Janeza Daksa.

Vladarji, ki so obilne pravice sipali mestu, mudili so se radi v njem.

Leta 1357. se je mudil nekaj dnij v Kranju Friderik IV. Cesar Leopold I. je potujoč v Ljubljano v 6. dan kimovca leta 1660. prenočil v njem. Dne 25. vel. srpana l. 1728. je prišel cesar Karol VI. Ko je dežela kranjska praznovala šeststoletnico, odkar je pod žezlom habsbur-

škim, imela je tudi gorenjska stolnica svojega ljubljenelega vladarja Frančiška Jožefa v svoji sredi. Tega vladarjevega pohoda spominja Kranjce v ta namen postavljeni vodnjak sredi glavnega trga s spominsko ploščo:

Ob prihodu cesarja Franca Jožefa I.

Dne 16. julija 1883.

V mesto Kranj.

V Kranj sta vodila (kakor nam tudi kaže stara slika iz štirinajstega stoletja) dva glavna in dva stranska vhoda. I dandanes je tako. Ako dojdeš s kranjskega kolodvora čez savski most, pelje te pod rožnivenško cerkvijo najstarejša cesta v mesto. Nad hišo gospė Marenčičeve se vidijo še dandanes ostanki stolpov nekdanje trdnjave. Ako jo kreneš čez most na levo, privede te sedaj glavna cesta, od katere se cepita dve pešpoti po stopnicah, v Kranj.

Ta cesarska cesta vodi na severo-zapadni strani iz mesta proti Tržiču in čez Ljubelj, proti severo-vshodu čez železni most na Kokro, proti vshodu na Št. Jurij, Cerklje in Kamnik.

Mesto ima glavni trg, s katerega se odpira krasen razgled na mali in veliki Storžič in na Kriško goro. Ima dve dolgi stranski ulici, kokrsko in savsko predmestje. Na glavnem trgu je mestna hiša, v kateri posluje tudi letošnje leto ustanovljena mestna hranilnica. Sedanje mesto ima blizu tri tisoč prebivalcev, ki se živė ob trgovini, obrtu in deloma tudi s poljedelstvom.

Šolo je imelo kranjsko mesto že zgodaj. Leta 1494. je ustanovil Janez Sluga beneficij pri oltarju sv. Nikolaja. Beneficij je služil vsako sredo péto sveto mašo in plačeval za petje učitelju po jeden goldinar. Torej je bila istega leta v Kranju že šola. Sedaj skrbi za izobrazbo mladine čveterorazredna deška in čveterorazredna dekliška šola. Do

leta 1889. je imel Kranj tudi nižjo gimnazijo. Leta 1890. so jo preselili v Ljubljano. Letos je zasvetila po obilnem naporu meščanov nova zarja. Upanje je, da dobi mesto ne samo zopet nižjo, temveč višjo gimnazijo. Obilne so sicer žrtve, katere zahtevajo od malega mesteca, a ne straši se jih, dobro vedoč: Pomozi si sam, pomore ti Bog! Postavi naj si na lastne troške poslopje, naj je vzdržuje in prispeva vsako leto dva tisoč goldinarjev za učne pripomočke. Dal Bog, da se kmalu uresniči srčna želja vse Gorenjske, da dobi Kranj za svoje sinove svojo višjo gimnazijo.

Za izobrazbo, probujenje in omiko skrbi tudi slovensko bralno društvo in narodna čitalnica, ki je meseca vel. srpana letošnjega leta obhajala tridesetletnico svojega obstanka.

V mestu je sedež okrajnega glavarstva, c. kr. sodišča in drugih uradov.

Mesto je imelo nekdanj štiri cerkve. Sedaj so le še tri: Mestna-župna,

rožnivenška in pungerška. Vse tri so zidane v gotskem slogu.

Četrta cerkev je bila kapucinska cerkev. Pred mestom, na severo-zapadni strani, ob cesti, ki pelje v Tržič, stal je leta 1640. sezidani samostan kapucinski. L. 1644., 29. kimovca, je bila cerkev od ljubljanskega škofa Otona pl. Buhajma posvečena v čast nadangelju Mihaelu. To nam svedoči na severni strani vzdana kamenita plošča z napisom:

Ecclia haec in
hon.^{em} S Michaelis
Archang. C^osecrT.
Est A^o 1644. Die 29. S^{br}
Ab ill^{mo} prince Oth.
Frid.^{co} Come A PVECH-
Aim Ep^o Labac. etc.
Celeb.^{ur} Dom^{ca} post
Fest. S. Martini Epⁱ.

Za cesarja Jožefa II. je zadela žalostna usoda tudi ta samostan in cerkev kakor mnogo drugih. Cerkev je sedaj skladališče, samostan zasebno stanovanje in last rodovine Roosove. (Dalje.)

Iz Novega Mesta v Bosno.

(Piše dr. Jos. Marinko.)

(Dalje.)

Malo pred poldnem 22. mal. srpana so nas čili vojaški konji potegnili iz Jajca po novi cesti proti jugovshodu. Cesta do Travnika, 70 km dolga, je narejena dobro, deloma umetno. Pod vojaškim nadzorstvom so jo delali Bošnjakitlačani, pa tudi vojaki sami; nova je skoro vsa, le tu in tam je ostalo kaj malega prejšnje turške ceste. Prej se je vozilo po grozno strmi cesti čez Karavlo planino (1179 m visoko), sedaj se pelješ ob Vrbasu; poprej si imel krasan razgled s te tudi zgodovinsko znamenite planine, sedaj imaš prijetno vožnjo

skozi gozdnate doline po cesti, ki se sme ponosno primerjati najboljšim gorenjskim «belim cestam». Cepi se od stare kaka dva kilometra pod Jajcem ter se zvija na desnem bregu Vrbasa. Na obeh straneh se vzdigajo visoke gore, ki so do temena obrasene s temnimi gozdi. Tu in tam vidiš tudi preseke in na njih visoko nad dolino polja bosanskih kmetov. Umikali so se radi visoko, da so bili varnejši pred Turki. Vrbas postaja 15 do 22 km od Jajca nekako divje šegav: vije in peni se, skače čez skale, jezi in vrti se med

njimi, da je pogled nanj kaj prijeten. Včasih ti molí mogočna skala od desne ali leve v strugo, hoteč reki zajeziti tok; srdito se zaganja peneča voda krog nje ter hiti dalje. Druga se je sprožila v vodotok, kjer se daje izpirati že stoletja, ne da bi se umaknila. Navihani pastir je podrl z ognjem bližnjo bukev, da mu je padla ravno na pečino, in glej, brv ima, po kateri hodi dražiti svojega soseda na nasprotnem bregu. — Po obeh straneh zopet opazuješ stara pota bosanska za tovarno živino ter se čudiš, kako je mogla hoditi žival po tako ozkih stezah čez skale nad prepadi. Glej, tudi ta cesta ti kaže zanimivosti!

Nekako deset kilometrov od Jajca, ravno v kotu, kjer se cesta zavija nekoliko proti jugozahodu, imaš selo Vijenac — Bošnjaki izgovarjajo Vinac — v prijaznem zatišju med bogato obloženim drevjem. Pokopališče in džamija pričata, da prebivajo tu mohamedani. Na višavi nad Vijencem štrli proti nebu razvalina starega gradú, ki so ga porušili Turki. Očitno je, da bi se po naše zval kraj «Venec»; a bosanski izgovor me je spomnil vina. Vprašal sem radi tega z menoj vozečega se mohamedana: ni-li tukaj raslo vino? «Čemu vino?» odgovoril mi je. «Mi ga ne pijemo; čemu bi trte sadili? Raslo bi pač kakor drugodi.» Prav turški odgovor.

Ta precèj postarani Turek me je zanimal; rad bi bil kaj pozvedel od njega, a bil je tako kratkobeseden, da je bil moj trud skoro zaman. Zdelo se mi je, da je mož stare korenine, in da ga jezi, ker ne more več samovlastno gospodarovati, kakor pod sultanovo vlado. Da je imovit, pričal je njegov dragoceni čibuk, ki mu je bil neprenehoma v ustih; povedal je, da je dal samo za ustnik sedem forintov.

Drugi potniki so bili kakor včeraj: trije vojaki, a ne isti, kateri so me sprevaljali do Jajca. Sprevodnik je bil neki nemški mladič s Šedmograškega, ki je bil stoprav došel v Bosno, zaradi tega je tudi le par besedic lomil slovanski. Sicer pa se je kazal prav veselo dušo. Druga vojaka — voznik in naš varih zadaj — sta bila rojena Bošnjaka.

Ko pridemo do triintrideset kilometrov, zagledamo Dolnji Vakuf — Skoplje govore navadno kristijani — ob Vrbasu v ravnini. Dokaj velik kraj je; imel je namreč od nekdanj obilo prometa. Skozenj je vodila turška cesta iz Travnika v Bugojno, Livno in naprej v Dalmacijo. Dolnji Vakuf je skoro popolnoma turški, zato je tudi njegovo lice turško. Džamije, turške beznice, turške prodajalnice, turške kavarne in turška lenoba — je po ulicah, po katerih se voziš do pošte. Razkolniki imajo prav čedno novo cerkev, a katoličanov je komaj osem do deset družin; ti imajo svojo župo v uro oddaljeni Bugojni. Ta se jako lepo vidi iz Dolnjega Vakufa. Ravno ta dan je tamo birmoval vrhbosanski nadškof dr. Josip Stadler. Kako me je mikalo, da bi šel pogledat oni močno zanimivi kraj, ki bode prav v kratkem po železnici zvezan s prometnim svetom! A čas mi ni dovolil.

V Dolnjem Vakufu ne moreš ničesar dobiti razven črne kave; tu ni nobene «mehane» (gostilne). Prijazni vojak in voditelj pošte, Čeh Penčik, me je povabil v svoje stanovanje ter mi preskrbel vsaj kupico piva, za kar sem mu bil jako hvaležen, zakaj vozili smo se v največji vročini, ki je bila ta dan kar neznosna.

Od todi naprej je zavila pošta proti vshodu ter hitela po manj prijazni dolini. Zapustili smo Vrbas, ki priteka semkaj od juga. Po jednajstem kilometru se začinja gora. Cesta čez njo je bila prej strašno strma in nevarna; sedaj je narejena po umetelnih ridah tako, da lahko dojde voz diroma do vrha sedla «Kómat»-a. Od todi smo drdrali v dol po dolgih ovinkih. Tu pod «Kómatom» bode v kratkem pihal hla-pon skozi gorsko osrčje; delo se je že pričelo. Kaka prememba!

Na vshodni strani Kómata-sedla je dolina mnogo lepša, nego je bila zahodna. Visoke planine se vzdigajo pred nami, kakoršnih doslej v Bosni še nisem videl: gorovje med Travnikom, Vrandukom in Zenico.

Potoma smo srečavali jako veliko ljudij, večinoma na konjih, ki so šli s sejma travniškega. Bili so mohamedani

in kristijani. Prav radovedno sem se oziral po njih, ker takih prizorov ne vidim doma. Človek bi mislil, da je tamo kje v Egiptu. Še bolj pa so mi uhajale oči po «hanih» ob cesti, kjer so imeli «kavedžije» danes prav dober posel. Pred vsako kavarno je pilo črno tekočino mnogo prerokovih vernikov.

Čudno se mi je zdelo, da se je našemu vozu izogibalo vse z nekakim strahom; nekaj «samarov» je bilo pri tem malo nerodnih — prepočasno in premalo so se izognili — in zapel je vojaški bič, ne gledajoč, pade li na konja ali jezdeca. Vprašal sem, zakaj to? Sprevodnik odvrne: «Zakon veleva, da naj se cesarski pošti vsakdo spodobno umakne.» Prav. Ali meni se je vendar dozdevalo, da je to še nekak turški ostanek, ko je moral vsak «djaur» v jarek skočiti, ako je mimo jahal beg — gospod.

Ob pol osmih zvečer smo se ustavili pred pošto v Travniku.

Lahko si mislite, kako mi je bilo drago, ko me je tamo že čakal mladenič, katerega so bili poslali oo. jezuitje, da ponese mojo prtljago v njihovo hišo. Med jezuiti v Travniku deluje namreč že, odkar so se «Isusovci» doli naselili, moj rojak o. J. V. Njemu sem sporočil, da pridem. Gospod pa je storil vse, da mi napravi précej prve trenutke v Travniku prijetne. — V jezuitski hiši sem se ustavil kar za nekaj dnij; bili so prijetni in srečni dnevi.

Takoj drugi dan se mi ljubeznivi rojak ponudi za spremljevalca, da si ogledam mesto. Hvaležno sem sprejel ponudbo ter imel najprijetnejšo družbo in vodnika, kakoršnega bi bil sicer težko dobil.

Pregledal sem v kratkem času mesto in okolico, videl tudi, kakšno je bósansko zasebno življenje v boljših hišah in med preprostim ljudstvom; imel sem priliko opazovati verske, društvene razmere itd. V nekaterih potezah bodem izkušal narisati, kar se mi je zdelo zanimanja vredno.

Najprej izpregovorim nekaj o Travniku sploh. Travnik leži ob ribnati rečici Lašvi v dolini med visokima go-

rama, 350 m nad morjem. Vshodna gora je visoki Vlašić z več vrhovi. To je krasna gora, žal, da so jo leni Turki tako oropali. V bližini mesta so goli pašniki, na bokih v sredini je mlad, bujen les, a vrhove diči zopet zelena trava. Tisoči ovâc dobivajo na teh višavah tečno pašo. Kaj ljubko dé očesu, ko se ozira iz mesta po dolgih vrstah odhajajočih ali vračajočih se živalij. Iz ovčjega mleka napravljajo okusen, našemu sirovemu maslu podoben sir. — Proti zahodu pa se poteza dolga, nekoliko nižja Vilenica. Nje vznožje, pa tudi boki do srede in više, so precěj obdelani. Tu vidiš lepe njive, — zlata pšenica se leskeče ravno zrela v klasju, čakajoč srpa, kuruza je pa še zelena, — sočnate travnike, med njimi posejane male in večje hiše turške in krščanske, celó par precěj velikih begovskih hiš — mohamedanskih vil: vse to daje okolici posebno mično razliko. Res, dražestna je ta podoba! Iz južnega dela mične Vilenice se poteza neko precěj nižje brdo proti vshodnemu Vlašiću, ki dolino oži tako, da ima Lašva jako tesno pot na «polje travanjsko». Iz tega se razvidi, da mesto leži v nekem kotlu, zavarovano proti silnim vetrovom, le proti zahodu je nekoliko odprto.

Travnik šteje do šest tisoč prebivalcev, ki so po veliki večini mohamedani. Katoličanov je nekako tisoč, razkolnih Srbov prav malo, a več nego dosti španjolskih židov, ki se neki od naših ločijo zlasti v tem, da so zadovoljni tudi z malim dobičkom.

Če krenemo po glavni ulici proti vshodu, pridemo na dokaj veliki bazar. Tu je živo trgovanje na desni in levi. Prerijmo se skozi gnečo! Prišedši do pošte zagledamo ulice, vodeče proti višinam mogočnega Vlašića. Tje gori nad mesto stopimo! Čez par sto korakov se jamejo tla vzdigovati; potlakana so turški — z debelim kamenjem. Vsakih 10—12 korakov je napravljena nekaka stopnica. Za voz bi ne bila taka cesta, pač pa je dobra za «samare», ki so bili Bošnjakom do zadnjega časa in so deloma še, kar je Arabcu kamela. Ako imaš kurja očesa, godi se ti slabo, a nič ne dé, le potrpi nekoliko, veselil

se bodeš tembolj razgleda; brez potú ni medú.

Po cesti ali ulicah nama teče voda nasproti po utrjenem, s kamenjem poltakanem rovu. Kdo bi si bil mislil, da znajo Turki vodo tako porabiti? Pri vsaki hiši je napeljana na dvorišče: nad hišo ti teče nanje, zdolaj pa odteka zopet na ulice. Pa od kod voda?

Na severozahodu, malo nad mestom, vrè izpod zelene gore na dan potok hladne, bistre in jako zdrave vode. Delí se po dvoriščih in druží se zopet stokrat, da poplavlja turško nesnago ter jo na vshodno od mesta vali v Lašvo. Narava sama tu ponuja Travniku vodovod. Koliko bi dali za tako vodo n. pr. Novomeščani, ko bi hotela izvirati vrhu kapiteljskega griča — gori kje pri Klemenčiču! Govori se tudi že tukaj, da bodo res v kratkem napravili vodovod po mestu v vsako hišo; kupiti bode treba cevi, drugega nič! Da ni bil Travniku Turek gospodar, kdaj bi bili stanovniki imeli že vse to, a Turek rajši lenari lačen, nego da bi delal sit!

Srečavajo naju turške bule. Zvedave so, saj so ženske. Evine hčere. Kako gleda po tebi, dokler je ne opaziš, a ko vidi, da si se ozrl vanjo, brž povesi glavo, da se skrije odprtina nad očmi, ali si še celó nekoliko pomaga z rokama, da zabrani ptuj pogled v svoj obraz. Glej, glej, tamo je neka starica brez zavoja! Gotovo je mislila, da ne bode na ulicah moškega, ko je skočila nekaj korakov k prijateljici sosedí, da bi malo pokramljali; toda ne more, vzrok sva midva. Brž je robec v roki — in že visi od čela po obrazu, da ne moreva videti njenega raskavega lica. Pa tudi to je še premalo za sramežljivo bulo; prvo odprtino porabi, da skoči s ceste ter se nama skrije za zid. Oj, kaj premore zakon, vera! Tudi sužnost prenaša človek radi nje.

Nayada, da so mohamedanke tako zamotane, bila je koristna že marsikateremu lopovu. Še živé v Bosni Turki, ali pa so pobegli v osmansko carstvo, kateri bi bili že zdavna izdihnili na vislicah, ko bi ne bilo onega turškega običaja. Vzeli so si žensko obleko, zagrnili obraz, torej tudi brke, — sedaj

ga pa dôbi avstrijski vojak ali orožnik, saj ženski v obraz nikakor ne sme pogledati! Turški zakon zabranjuje to pod smrtno kaznijo, ta zakon pa doslej še velja v Bosni.

Pri tej priliki še kratkočasnico!

Sedaj se ženske zakrivajo in skrivajo; ako je odgrnjena, obrne se v stran, pokaže ti hrbet, da ne vidiš njenega obraza. Dokler je bila pa oblast turška, bilo je drugače — ravno nasprotno. Cel bataljon turških vojakov je bil na ulicah, kar se začuje: «Paša ide s svojimi bulami!» Te so bile razkrite, in vsi turški vojaki so morali popadati na obraz, da bi ne videli lica kake žene ponosnega paše.

To «lepo» navado je porabil prebrisan frančiškan, ki še živi. — Usmiljene sestre so prestopile prvič bosanska tla; šle so skozi Žepče, kjer je bil ravno sejem in zaradi tega polno Turka. Kako priti skozi z ženskami? Frančiškan, takrat turško oblečen, ukaže voz, kar se dá okrasiti, vsede se spredaj pa vpije: «Saraj-paša! Saraj-paša!» Vsa turčad pade na obraz, a Turek-frančiškan odpelje srečno trepetajoče sestre. Seveda, ko bi se bila ta drznost takrat zvedela, dal bi bil pater glavo, a sedaj pod varstvom avstrijskim se s tem kaj rad pobaha.

Pravil mi je neki gospod, da mohamedanka nikakor ne bi govorila z moškimi. Če jo ogovoriš, odgovori: «Beži!» Le jedna, dejal je, — bila je vdova — je govorila nekoč ž njim ter se ni tako skrbno zakrivala, češ, «bedastoča je, zakaj mi je Allah ustvaril lice, da bi je morala zatvarjati?» Mislim, da je povedala mohamedanka pravo; a poteklo bode še nekaj vode po bosanskih dolinah, predno se bodo ubožice tako oslobodile, sprejemši vero krščansko.

Idiva više! Pot je strma, pa nič ne dé, z višave se lepo vidi. Mimo velikega turškega pokopališča, «groblja», sva dospela na vrhunec prvega griča nad mestom. Tu se vsediva! Prav mičen razgled: ves Travník leži pred nama. Ker sva navajena le na naša mesta, naji najbolj zanimajo munare — minareti; sedemnajst jih je, in med njimi nekaj jako lepih, visokih; večina pa je dokaj

preprosta, lesena. Na desni vidiš daleč proti severozapadu dolino reke Lašve, ob robu mesta pa med novo cesto in Lašvo veliko novo vojašnico, delo pridnih južnoštajerskih vojakov. Kaj mičen park z ljubkimi sprehodi je med njo in mestom. Vodovod po železnih ceveh dovaja vojakom dovolj izborne vode iz potoka, o katerem sva se že prej pomenkovala. Nekoliko dalje pa gledava velike kupe navožene opeke. Čemu bode? Vlada bode zidala v kratkem jako veliko tovarno za izdelovanje «bosansko-hercegovačkoga duhana», kakoršno smo videli že v Banjaluki.

Nad vojašnico, severovshodno od mesta, je prijazen grič. Mala lična hiša mu diči vrh; pred njo proti mestu je velik sadni vrt, zahodni del pa bode v nekoliko letih senčnat park, zakaj divje drevje, ki je nasajeno ob stezicah, poganja stoprv par let svoje mladike. Očetje jezuiti so to napravili; imeti hočejo prijazno mirno letovišče, kjer si bodo gospodje tu in tam lahko odpočili od trudapolnega dela. — Ravno pred seboj, na jugu od mesta pod zeleno Vilenico, imava veliki samostan očetov «Isusovcev» s prekrasno cerkvijo na sredi; lice gleda proti nama. Malo bolj na levo je «ustav usmiljenih sester», čedna hiša z vrtom; še bolj na levo nekoliko bliže nama ob glavni ulici je jako veliko novo poslopje, to je krasno opravljena «gradjanska trgovačka škola», ki se to jesen odpre. Ako pogledava pa dalje, vidiva v isti smeri onostran brda, ki v jugu zožuje dolino, dva visoka, rdeče barvana zvonika: župna cerkev v Dolcu (Dolac) je. Jutri jo greva pogledat. Na levi nad ozko dolino prav koncem mesta pa je razvalina starega travniškega gradú, s katerim je bila združena cerkev; njeno zidovje je še jako močno. Turki so siloma napravili iz nje džamijo; glej, kako se nama smeje munara, češ, kristijan, moja je zmaga! — Da, da, tu je tekla krščanska, pa tudi turška kri v potokih; tamle nasproti trdnjavi na strmi skali, konec griča nad Lašvo, se je pač razlegal sto in stokrat bojni krik. Koliko krščanskih glav je čudno dičilo oni zid, kamor jih je nataknila kruta roka nevernikova!

Pa pustiva te strašne spomine iz prošlosti; ako imaš občutljive živce, lahko bi ti škodilo; sedaj je vse mirno todi. Mohamedan in kristijan se sprehajata pod zidovjem, kakor bi bila rodna brata. Stopiva tudi midva bliže!

Grad, trdnjava, je jako močno zidovje, stavljeno na precěj visoko skalo med dvema dolinama, po katerih se drvi, skakajoč čez skale, mrzla voda, ki nima nikdar nad 8° R. Zahodni potok, nad katerim ravno stopava, silovito bobni pod mostom, napravlja je po več metrov visoke slape. Sedaj ima veliko vode; vendar pravijo, da ob hudi suši usahne. V izhodni dolini pod gradom pa je drug potok, ki nikdar ne presahne, marveč drvi vedno jednako množino bistre vode ter je tako jak, da bi zadostoval za največje tovarne, zlasti še, ker je strmec zelo velik. Goni nad dvajset preprostih bosanskih mlinov, spodaj blizo velike ceste pa dve pili. Tudi sicer teče voda iz zemlje skoro, kjer kdo hoče. Da, v Travniku narava ponuja Turku vse, ko sam nič ne stori.

Pravijo, da je zidal to močno trdnjavo prvi bosanski kralj Tvrtko I., ki je vladal od l. 1353. do l. 1391., venčal se najprej za kralja bosanskega in srbskega, leta 1390. pa hrvaško-dalmatinskega. Nekaj časa je baje tudi stoloval v tem gradu. V tem zidovju je imel po pravljici svoje silne ječe, v katerih je pokoril nezadovoljne bosanske velikaše. Iskali so te ječe, a doslej jih niso našli.

V napol razvaljenem gradu so brž po avstrijski zasedbi bivali naši vojaki, a ga kmalu zapustili. Sedaj je v njem pripravljenih nekoliko bivališč, katere je travniški magistrat dal zastonj nekaterim siromašnim turškim družinam. Med zidovjem, na dvorišču najvišje razvaline pa je jako lep vrt, zraven na zidu je star turški top, ki ga je vlada prepustila mohamedanom, da ž njim naznanjajo v mesecu ramadzanu, kdaj se začne in neha turški post.

Vrniva se nazaj po stezi, po kateri sva prišla semkaj, da še jedenkrat ogledava mesto!

Pa kaj je to? Mili zvoki nama udarjajo na uho; sva li na Kranjskem? V mestu ravno pred nama so se oglasili

v župnijski cerkvi trije ubrani zvonovi. Zdi se res, kakor bi bila doma. Ni čudo: A. Samassa v Ljubljani je vlil bronu ono soglasje. Nedelja je; služba božja bode v župni cerkvi; glej, gospod župnik hiti ravnokar iz svojega dvorca v zakristijo. Oglejva si mimogredé zahodni del mesta, potem pa za njim v cerkev, da vidiva, kako svetkuje nedeljo katoliški Bošnjak! Ker sva svojo pobožnost že opravila zjutraj v jezuitovski cerkvi, nič ne dé, če tudi nekoliko zamudiva.

Ob turškem «groblju» hitiva niže in niže po stezi, kmalu sva na cesti pri jezuitovskem letovišču. Nekoliko niže, glej, ravno sredi ceste je voda predrila leseno cev, — vre ti sedaj po vsej cesti; a le dalje, nekoliko naju bode ohladila hladna tekočina, saj nama je vroče. V mestu sva. Pakaj ta napis: «Pivovarna travnička»? Ni velika, a v njej vari neki Madjar prav vkusno pivo. Vsak jedno kupico hitro izpijeva, a sedaj v cerkev bosansko! Prerivši se skozi zakristijo, vidiva, da je gospod župnik dovršil svojo «propoved». Čula sva samo še oznanjenje, oziroma prošnjo, naj verni ljud kaj prinese, da se plača krstni kamen ter mu napravi dôstojen pokrov.

Začne se darovanje. Cerkev je natlačena, polna seljakov, a tudi dokaj gospôde je pričujoče. Vidiš pa tu marsi-

kaj, česar ne nahajaš doma. Pri vseh je videti velika pobožnost, vsakdo pazi na duhovnika. Malo je klopj v cerkvi; v njih je samo gospôda. Pravi Bošnjak ne gre v klop, pa je tudi ne potrebuje: prinese namreč seboj «čilim»; ako ga nima, kar se dogaja zlasti pri sirotnih ženskah, ondi je dober platnen ali kakoršenkoli robec; razgrne ga, sede nanj, in to je sedaj zanj ves svet: nihče nima pravice do njega. Na «čilimu» med sveto daritvijo kleči, na njem se klanja s čelom do tâl.

Glejmo, kako ti moli Bošnjak! Klečé razprostre roki kakor mašnik, sede, razprostre zopet roki, poklekne, skloni se. Vse vedenje kaže, da mu v srcu veje istinita pobožnost. Ljudstvo večinoma ne zna čitati, le nekateri, posebno mlajši, imajo knjižice. Ti ne počenjajo onega klanjanja — civilizovani so. A videl sem vendar klanjati se na «čilimu» prav imovite, bogate, celó «evropsko» oblečene. Pri nas bi bilo smešno, a v Bosni mi je ugajalo.

Prepričala sva se, da ima tudi Travnik marsikaj lepega. Gradí se malo razven tega, kar sem že omenil; večinoma je še pravo «turško» mesto. Železnica, ki kmalu pridrdra, prinese drugačne razmere, in mestece bode gotovo središče za znamenite izlete popotnikom našim in «bosanskim». (Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

Kajira ima tudi svoj mestni vrt, ki se imenuje E z b e k î j e. V najživahnejšem delu mesta vabi domačine in ptujce, naj se razveseljujejo po lepih potih, med košatimi drevesi, poleg različnih južnih nasadov. Nekako sredi vrta je narajen mal griček, kamor prideš po stopnicah do mičnega razgleda. Močne siko-
more ali divja figova drevesa imajo tam tako službo, kakor pri nas divji kostanji

ali pa lipe. Če je že pri nas poletna senca jako ljuba, koliko bolj šele tukaj! Zvečer igra na vrtu tudi godba in pri-
vabi mnogo občinstva.

Še več lepote se razgrinja potnikovim očem v velikem vrtu ali parku, ki se imenuje Š u b r a. Iz Kajire greš proti severu po lepem drevoredu, kjer srečavaš obilo ljudij, zlasti pa bogate kočije. Vrt Šubra je ob Nilu. Tu je bilo

najljubše bivališče Mehemed-Aliju, tu je tudi umrl. Dasi je sedaj pač marsikaj zanemarjeno, vendar se kaže nekdanja krasota v tukajšnjem gradu, ali kakor bi rekli s ptujim imenom, kijosku, v vodometih, v veliki kamenici, okrog katere je bogato stebrovje, v nasadih itd. Ko bi videl naš ubožni kmet take reči, vzdihnil bi: «O koliko denarja se je tukaj potrosilo!» Ko hodiš tu sem in tje, veseli te vendar tak mali «raj», če le moreš pozabiti krvavega davka, iz katerega je vzrastla in se ohranja ta lepota.

V gradiču nisem bil. Slišal sem, da je bil nekdanj čudovito krasen in bogato opravljen, kakor si le more izmisliti ne-utrudljiva jutrovska domišljija. Marmor, alabaster, zlato, žida itd., vse izrezljano in umetelno obloženo, vse urejeno za brezmejno razkošje —: to je neki površno zrisana slika tega kraljevskega bivališča.

Dasi je Šubra dokaj daleč zunaj mesta, vendar jo prištevam lepotam kajirskim. Sicer bi v Kajiri našli še druge vrtove, a vsaka nasadba, drevesnica, hladnica pač ni vredna opisa.

Na zapadni strani Kajire vidiš zopet pričo jutrovske razkošnosti: lepi grad Gezireh sredi vrtov in nasadov. Kakor v Šubri, tako je tudi tukaj opaziti le bolj nekdanji blišč; vrtovi so sicer še prijetni, veliki in zanimivi, a tudi zanemarjeni. Grad, prekrasni grad Gezireh je dandanes državna last. Umeva se samo ob sebi, da je treba dobiti vstopnico, ako hočeš ogledati si notranjščino gradú, kakor tudi dovolj bakšiša deliti na vse strani.

Bolj zanimivostim kakor lepotam prištevam otok Rôda na južni strani Kajire, ali bolje poleg Stare Kajire. Otok je podolgast, na obeh straneh mu teče Nil. Neki gradič te ne mika posebno,

bolj pa svetovnoznano Nilovo merilo. Nil preplavlja leto za letom Egipt. Da je letina dobra, ne sme biti ne premalo, ne preveč preplavbe. Tudi se ravnaajo razni odvodniki ali jarki po tem, koliko je vode. Zato je tukaj na otoku narejena že jako stara priprava, da kaže, kako visoko je narastla Nilova voda. Štirivoglata dolbina, lepo obzidana — kakor naši vodnjaki — ima v sredi steber z zaznamovano mero. Dolbina je pa v zvezi z reko, zato stoji tukaj voda tako visoko, kakor stoji v reki. Veliko veselje zavlada povsodi, kadar pové čuvaj, da je Nil narastel do 15 komolcev in nekaj čez; tedaj prekopljejo nasip, ki zapira mestni kanal in voda se razlije po njem.

Tukaj na otoku kažejo tudi kraj, kjer je kraljeva hči dala iz vode potegniti košarico z malim Mojzesom. Znamenit, vesel spomin!

V Kajiri je džamij ali molitvenic, kakor v Rimu cerkev. Obiskal sem jih nekoliko, a nisem si zapomnil vseh imen. Hasanova džamija ali Hosejnije je posebno znamenita. Ko sem bil v večji družbi v njej, bila je vsa polna mohamedanov, ki so po svoje molili in nas kristijane nevoljno gledali. Posebnostij pa tukaj nisem zapazil. O nekkih ostankih dveh mohamedanskih «svetnikov» je komaj vredno, da bi govoril.

V Kajiri je dokaj lepih palač, pa te so zgrajene deloma po evropsko. Kar je prav jutrovskih, utegnejo biti lepe znotraj, zunaj navadno niso. V tem mestu je mnogo evropskih družin, mnogo ptujcev, ki si želé evropskih naprav. Tudi krščanskih dobredelnih in verskih ustanov je mnogo, ki se smejo prištevati lepotam kajirskim. Med katoliškimi ustavi se odlikuje pač najbolj jezuitovski kolegij, velikanska zgradba, poleg katere so prav

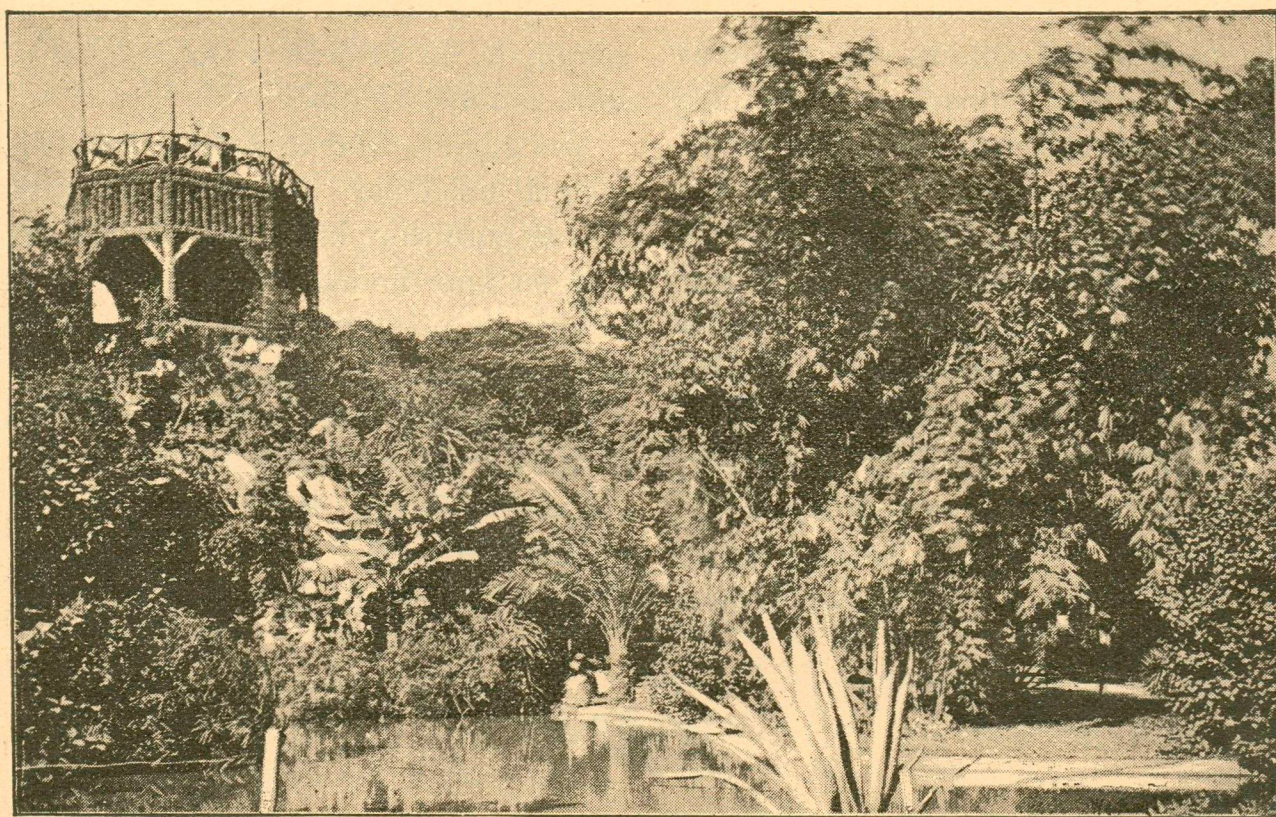

za mojega tamošnjega bivanja dokončevali veliko cerkev. Jezuitovski pater sam je vodil zidanje. S kolegija je posebno lep in obširen razgled po kajirskem mestu.

O lepoti frančiškanskega samostana pač ni da bi govoril; cerkev frančiškanska — katoliška župna cerkev — ne zaostaja za vrstnicami jutrovskimi.

Ozrimo se sedaj še na jedno napravo, ki ni lepa sicer po vnanjščini, a je lepa

po namenu in uspehah. To je zamorska naselbina škofa Sogara v Geziri poleg Kajire. O tej smo čitali nekoliko že v lanskem letniku, kjer (str. 185) je bila tudi slika, ki nam kaže zamorke z redovnicami vred, in pa slika ustanovnika škofa Sogara. Naselbina je le malo proti severu oddaljena od poprej imenovanega gradú gezirskega. Greš do nje lahko čez Nilov most, ali pa stopiš v čoln in se daš prepeljati čez Nil: tu je

Pogled na vrt Ezbekije v Kajiri. (Po fotografiji Al. Beera.)

najkrajša pot. — Naselbina je na velikem zemljišču, ki obsega 55 hektarov. Poleg Nila zagledaš najprej veliko pripravo, s katero se namaka zemlja. Glavna stvar pri obdelovanju egiptovskih tâl je namakanje. Ko sem si ogledoval to naselbino, napravljali so podlago za veliki parni stroj, ki sedaj že urno dviga vodo na potrebno višino. Dalje vidiš mnogo šotorov in za njimi razna zidana poslopja; šotori so bivališča zamorskih družin, zidana poslopja so namenjena

delu in nadzirajočemu osebstvu. — V gorkem podnebjju živi Arabec kakor zamorec jako rad v šotorih. V lepem redu se vrsti tukaj šotor za šotorom, napravljen trdno in po ondotni šegi zategneno ali podolgasto. Pred šotori vidiš zamorke ali pri domačem delu, ali pa z otroki v naročjih. Vidi se jim, da jih je vzgojila in oblačila krščanska olika, zakaj vedenje je dostojno in vljudno. Ne vem, koliko takih šotorov je. Vsaka družina ima svoj šotor. Za

samske zamorce in zamorke je poskrbljeno v posebnih napravah, kjer so pod nadzorstvom sester in pa misijonskih bratov.

Središče naselbine so delalnice in mala cerkev. V delalnicah se učé mladi zamorci rokodelstev, na polju pa obdelujejo rodovitna tla. Naselbina ima večše rokodelce, ki vodijo delo, kakor mizarje, kovače, čevljarje in dr.: vse se izdeluje, česar je treba za dom, in še več. Zamorci so spretni za rokodelstvo. Glavne dohodke ima naselbina iz poljedelstva. Močnejši zamorci opravljajo na njivah vsa dela; kajpada so tudi tukaj ž njimi misijonski bratje, da jih vodijo. Dasi ima namreč zamorec bister um in spretnost za delo, vendar je po naravi jako len — tako so mi pravili tam. Ko bi ga ne priganjal nihče k delu, rajši bi stradal, kakor se trudil. Poleg tega so udani še drugim strastém, da ni kaj lahek posel ž njimi. Krščanska vera jih kroti, blaži, pa tudi uči delati.

Prostori za nadzorstvo, za misijonarje, so čisto preprosti. Tudi cerkev je borna.

Treba se je truditi za vsakdanje potrebe, treba boriti za kruh, torej ne more biti obilice ali potrate.

Po raznih potih prihajajo novi zamorci v to naselbino. Nekoliko se jih rodi in vzraste doma, nekatere odkupijo, drugi pa so ubežali krutim gospodarjem in našli srečno zavetje v krščanski naselbini. Otroke katoliških zamorcev krsté takoj po rojstvu, odrasle zamorce pa imajo v katehumenatu tako dolgo, da so trdni v veri in zanesljivi gledé na bodočnost. O takih zamorcih, ki pribežé v zavetje, slišal sem ganljive zgodbe.

Vse gibanje in delovanje nadzira duhovnik - misijonar, pa tudi misijonski škof Sogaro sam, kolikor le more. Zares lepa se sme imenovati ta naprava, le škoda, da ni še večja, in da ni takih naprav še več, mnogo več.

Malokatera pot me je tako razveselila in tako vnela za katoliško misijonsko delovanje, kakor pot v zamorsko naselbino v Geziri.

(Dalje.)

Koprivnik in koprivniška Vodnikova slavnost.

(Spisal J. Ažman.)

Bohinjska deželica slovi daleč po svetu zaradi prirodnih lepotij, ki privabljajo od leta do leta več ptujcev. In če še v nekaterih letih, kakor se govori, železnica pripiha v te oddaljene kraje, potem bode po letu ptujcev kar mrgolelo po Bohinju. Pa tudi res ne najdeš drugodi toliko in takih znamenitostij, kakor so tukaj na majhnem prostoru. Velikanske gore, izmed katerih se kakor kralj ponosno vzdiguje Triglav, obkro-

žujejo deželo, katero deli Babnagora v dve skoraj jednaki polovici, imenovani «zgornja in spodnja dolina». V tej se razprostira velika vas Bistrica ob potoku istega imena s krasno novo cerkvijo sv. Nikolaja, v oni pa mogočno kraljuje stara in veličastna cerkev svetega Martina v Srednji vasi. Zraven teh glavnih in župnijskih vasij so pa še po obeh dolinah raztresene mnoge vasice z ličnimi podružnimi cerkvami. Na zahodni

strani pri cerkvici sv. Janeza, kjer se stikata dolini, leži mirno pod strmimi gorami sloveče bohinjsko jezero, ki je dobrih pet četrt ure hoda dolgo, in četrt ure široko. Vodo dobiva jezero od Savice, ki v visokem slapu bobni izpod Komarče, in pri sv. Janezu zopet zapušča jezero kot bohinjska Sava.

Ta tukaj popisana deželica pa še ni celi Bohinj, kakor menijo ptujci; zraven namreč še prištevamo koprivniško duhovnijo s tremi vasmí, te so: Koprivnik, Zgornje in Spodnje Gorjuše. In to po pravici, če gledamo na nošo, govorigo, navade in opravila njenih prebivalcev. Koprivnik sicer leži na Pokljuki, pa že na robu te gorske planote, tam, kjer se svet nagiba proti Bohinju. Značaj imenovanih vasij je popolnoma planinski; po vsem verjetno je, da so te vasi polagoma nastale iz planinskih in ogljarskih koč. Vas Koprivnik s cerkvijo in župniščem leži 1035 metrov nad morjem in petsto metrov nad površino bohinjskega jezera. V tem oziru jo prekaša (za kakih petdeset metrov) samo še Vojsko, ki je najvišja župniška cerkev v ljubljanski škofiji.

Težko si misliš ličnejši kraj, kakor je koprivniška vas. Čedne, bele hišice so razpostavljene pod obrasenimi ali pa obdelanimi grički ob robu velikega kotla, čegar ravna sredina je Koprivčanov glavno polje. Ako si mesto žita misliš vodo, imaš pred sabo blejsko jezero v majhni podobi. Mlin na sapo pa, menda jedini te vrste na Kranjskem, ki na sredi polja iz žita molí kvišku, namestuje ti blejski otok.

Pred dobrimi sto leti še ni bilo v teh krajih niti cerkve, niti župnišča. Koprivničanje (ali kakor se sami kličejo: Kropivničanje) in Gorjušci (ali kakor jim v Bohinju pravijo: Gorjušmani) so spadalí k duhovniji sv. Martina v Srednji

vasi, odkoder so tudi dobivali duhovno pomoč. Kdor je že katerikrat hodil na Koprivnik ali Gorjuše od te ali one strani, vé, kako huda in težavna pota so tje gori, torej si tudi lahko misli, kako usmiljenja vredni so bili nekdanji prebivalci v duhovnem oziru. Zaradi hudih potov pogostoma, posebno zimski čas, še možaki niso mogli k božji službi, tem manj pa ženske in otroci in stari ljudje. Tudi za duhovnike je bila velika težava, kadar so hodili z obhajilom do teh visoko po hribih raztresenih in večinoma dve uri od Srednje vasi oddaljenih hiš.

Velika dobrota je torej za te kraje, kjer prebiva čez sedemsto duš, da so pred sto leti dobili samostojno duhovnijo. Leta 1791. je bila namreč Koprivničanom duhovnija dovoljena s pogojem, da postavijo cerkev in župnišče. Res so se hitro poprijeli dela, in v dveh letih je bilo oboje za silo dodelano. Prvi duhovni pastir je bil slavni Valentin Vodnik, prvi slovenski pesnik in pisatelj, ki je prišel iz Ribnice, kjer je poprej kapelanoval. Dne 24. svečana leta 1793. je prvokrat maševal na Koprivniku. Začetek duhovnije je sam zapisal na čelu krstne matice s temi-le besedami:

Planinam brez cirkve

Nova fara

Skuz

Povele cesarja Jožefa II.

Plačo Bledske gosposke

Železo Bistriške fužine

Mujo Koprivnikarjov in Gorjušmanov v l. 1791.

Valent. Vodník m. p.

Dne 12. sušca l. 1793. je novo cerkev blagoslovil gospod Urban Krivic, tedanji dekan v Gorjah. Pričujoči so bili pri tem opravilu gospod Anton Šliber, župnik iz Srednje vasi, gospod Matija Kunstelj, župnik iz Bistrice, in domači gospod

Valentin Vodnik. Ko je v poletju l. 1796. Vodnik odhajal k sv. Jakopu v Ljubljano, bili sta cerkev in župna hiša že preskrbljeni z vsemi potrebnimi rečmi. Cerkev je posvetil dné 13. rožnika leta 1798. pomožni škof Frančišek pl. Rajgersfeld. Za tem sta cerkev obiskala samo še dva škofa: Anton Alojzij Wolf meseca velikega srpana leta 1827., in dr. Jakop Missia dné 28. malega srpana l. 1888.

Duhovni pastirji na Koprivniku so bili ti-le:

1. *Valentin Vodnik od dné 24. svečana l. 1793. do 2. malega srpana leta 1796.*
2. *Matej Wolf od 22. listopada leta 1796. do 14. velikega travna leta 1797.*
3. *Žiga Jelenec od 11. vel. srpana leta 1797. do 9. vinotoka leta 1799.*
4. *Jožef Respet od 26. listopada leta 1799. do 28. velikega srpana leta 1815.*
5. *Marko Žemva od 20. kimovca leta 1815. do 25. kimovca leta 1830.*
6. *Lovro Mušič od 5. mal. srpana l. 1831. do 12. velikega srpana leta 1833.*
7. *Janez Žemva od 21. vinotoka leta 1833. do 16. malega travna leta 1845.*
8. *Frančišek Završnik od 19. mal. srpana leta 1845. do 23. prosinca leta 1860.*
9. *Šimen Jan od 28. svečana leta 1860. do 18. grudna leta 1861.*
10. *Janez Sodnik od 10. svečana leta 1862. do 3. rožnika leta 1885.*
11. *Jožef Močilnikar od 11. vinotoka l. 1885. do 10. velikega travna leta 1886.*
12. *Anton Pajer od 10. vinotoka leta 1886.*

Ker je bil prvi slovenski pesnik Valentin Vodnik tudi prvi župnik na Koprivniku, nagnilo je sedanje bohinske duhovnike, njim na čelu gosp. Pajerja s Koprivnika, gosp. Berlica z Bohinske Bele in gospoda Čekala z Bohinske Bistrice, da so sklenili slovesno obhajati stoletnico koprivniške duhovnije in pri tej priliki tudi postaviti spominsko ploščo Valentinu Vodniku. V ta namen so sami nekaj zložili, nekaj pa so pri drugih Vodnikovih častilcih nabrali, in

tako se je imenovana slovesnost tudi res godila letos dné 27. velikega srpana, štirinajsto nedeljo po binkoštih. Cerkev in župna hiša sta bili za to slovesnost na vso moč okrašeni. Pri vhodu na pokopališče je stal krasen slavolok z Vilharjevimi besedami:

*Ti prvi si Vodnik
Slovence budil,
Svoj dom jih ljubiti,
Braniti učil!
Nikdo ni gladkeje,
Sladkeje zapel,
Glavice razjasnil,
Svoj narod unel!*

Mnogi mlaji so bili postavljeni ob potih; znad zvonika, znad župnišča, znad hiš in mlajev pa so vihrale zastave in z bližnjih gričev se je razlegal strel topičev, ki so pozdravljali od vseh stranij dohajajoče goste. — Med cerkvijo in župniščem je bil narejen visok s smerečjem ovit pripraven oder, kjer sta dva govornika govorila zbrani množici, ki je bila prav slikovito razpostavljena okoli odra in po bližnjem griču. V cerkvenem govoru pred sveto mašo je pisatelj teh vrstic razkladal imenitnost stoletnice koprivniške duhovnije in pa pomen njenega prvega duhovnega pastirja Valentina Vodnika, ne le za Koprivnik, ampak tudi za ves slovenski rod. Posebno ga je slovenski mladini postavljaj v vzgled pridnosti in nesebične vnetosti za blaginjo ljudstva: naj tudi ona dela in seje v mladosti, če hoče kaj prida žeti v starosti. Duhovnikom pa je priporočal, da bi posnemajoč Vodnika oznanjevali večne resnice vernemu ljudstvu v lepi domači besedi in tako bili zares pravi njegovi vodniki. Sklenil pa je s presrčno prošnjo, da bi Bog nikdar ne pripustil, da bi na slovenskih tleh kdaj utihnila slovenska govorica ali da bi odtodi kdaj izginila vera katoliška!

Po cerkvenem opravi je stopil na oder c. kr. profesor in nadzornik gospod Frančišek Levec in je v kratkih pa jedrnatih stavkih narisal življenje, značaj, šolsko in književno delovanje Vodnikovo. Ko pa je slednjič zaklical, da temu blagemu, zaslužnemu možu, prvemu slovenskemu pesniku in pisatelju, prvemu koprivniškemu duhovniku odkrivamo spomenik, tedaj so navzoči trikrat zavpili «Slava!», topiči na bližnjih holmcih so se oglasili, zagrinjalo

je padlo, in prikazala se je na župnišču vzdana plošča z napisom :

1793.	1893.
Spominu	
stoletnega godu Koprivniške fare in njenega prvega duhovnega očeta	
Valentina Vodnika	
postavili	
častileci Vodnikovi.	
~~~~~	
Rodila Te Sava — Ljubljansko polje, Navdale Triglava — Te snežne kopé.	

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Dr. Jos. Vošnjaka zbrani dramatični in pripovedni spisi. II. zvezek. V Celji. 1893. Tiskal in založil Dragotin Hribar v Celji. 12°. Str. 98. S pisateljevo sliko. Cena 50 kr. — Ta knjižica velja kot II. zvezek «Narodne knjižnice», katere I. zvezek se štejejo istega pisatelja «Pobratimi». Ta zvezek nam podaja kratek Vošnjakov življenjepis, ki ga je spisal dr. P. Turner, in pa: **Lepa Vida. Drama v petih dejanjih.** Snov te drame se naslanja na znano narodno pesem o lepi Vidi, ki se je dala odvesti v ptujino, zapustivši starega moža in otroka. Vendar je dramatikova snov samostojna; torej naj nihče ne misli, da je gospod Vošnjak dramatiziral narodno pesem. Imenuje se pa tudi naša junakinja Vida, in lepa je, zaradi česar jo želi v zakon očetov prijatelj in podpornik Andrej Kogoj, in jo tudi dobi: Vida se mu uda, zlasti da bi pomogla in ustregla obubožanemu očetu, in pa, ker jo uverijo, da ji je njen prejšnji ljubimec Alberto nezvest. Toda Alberto pride kmalu skrivaj k njej, prejšnja strast v obeh oživi, Vida — žena in mati — dá se lahkomišljencu odvesti na njegov grad, ne brigajoč se za moža, otroka in zakonsko zvestobo, upajoč celó, da se zakon razdrè. A kmalu spozna Vida, da je le zapeljana in prevarjena. V jezi trešči zapeljivca v morje, zbeži iz gradú in se v groznem viharju pripelje čez morje domov. Tu pa zvè, da ji je otrok umrl; mož je pa neče več spoznati in sprejeti. Od srčne bolesti umrje.

Igra ima dokaj krepkih momentov, ki ti pretresejo dušo; smrt junakinje pa ti vzbudi žalost ali sožalje, ker tako kruto divjá nesreča ondi, kjer bi lahko cvetla najmilejša sreča. Ali ni torej ta igra žaloigra? Pisatelj jo imenuje dramo. Mislimo, da smo uganili namen pisateljev, češ, ime «žaloigra ali tragedija» je nekam nevarno,

od žaloigre se mnogo zahteva; drama pa je bolj pohlevna stvar, torej mi čitatelj in kritik ne bode očital, da nisem izpolnil svoje naloge. Mislimo vsaj, da se pesnik ni oziral na junakinjo, ki je meščanskega stanú in ne visokega, kakor je navadno v tragedijah; stan ne odločuje — gotovo dandanes ne, v dóbi enakopravnosti stanov. Torej kaj: ali je Vida žaloigra, ali ni? Gledé na konec igre, gledé na čustva, katera vzbuja (namr. sožalje in strah) in pa na krivdo rekel bi brez pomisleka, da je «Lepa Vida» tragedija. Toda spletká je vendar preveč preprosta, razvoj prelahak, kakor v povestih; junakinja je kakor zbegana žival, ki teka sem in tje, ki se srdita zaleti v sovražnika, a naposled upehana omaga in obleži; nikakor pa ni pravi junak, ki se bori za neki vzor, a v tem boju pade. Poslednja stvar je glavni nedostatek v igri, zato jo je pisatelj res previdno imenoval «dramo», če tudi s tem ni odpravljen nedostatek. Dasi Vida deluje, celó zapeljivca hudo kaznuje (kar je pač nenavadno, ne do cela utemeljeno), vendar ne morem najti nobene ideje, katero bi ona izražala in zastopala. Sloboda, katera ji je potrebna za srečo? Ne, Vida se bori zanjo v prvi polovici, ne pa proti koncu. Stanovitna ljubezen? Tudi ne, saj pogubi svojega ljubimca. Materinska ljubezen? Tudi ne: saj jo je poteptala, ko je bežala z zapeljivcem. Tako ne moremo najti one ideje, za katero bi se — če tudi v zmotah in napakah — trudila junakinja. Ta ideja pa je potrebna dobremu umotvoru. Če pa rečemo: Igra Vošnjakova je krepko in živahno svarilo, naj se varujemo strasti, naj se ne udamo poželenju, naj se bojimo kazni zaradi pregrehe, ker «nemesi» dohiti človeka prej ali slej —, tedaj je to resnično, a to sámo še ne zadostuje za vzvišen dramatičen umotvor.

Ozirali smo se pri tem na čisto umetniško stališče in presodili to delo z njega samega. Če se sedaj ozremo še na druge strani, lahko

najdemo dosti vrlin; n. pr. motivacija je večinoma zadeta, nravna stran igre — kar je posebno važno — ni popačena, pregreha se imenuje s pravim imenom in se ne zakriva z medlimi frazami; mislim, da ni dekllice, katera bi hotela doživeti usodo lepe Vide; dvogovori in samogovori so preprosti, kratki, umevni; niti čitatelj se ne dolgočasi, tem manj še gledalec; jezik je dostojen, v sredi med vzneseno pesniško besedo in preprosto pripovedovalčevo.

Zvedencem v dramatikii so znane pravične in tudi pretirane zahteve zastran jednote kraja in dejanja. Dovolj, da na to samo opozarjamo, zakaj dalje ne moremo razpletati te ocene. Gledé na vrline tega dela ne bõdemo brskali po vsem, kar bi se dalo dobiti neugodnega. Opozarjamo pa vendar gospoda pisatelja na nevarnost, ki je v taki snovi. Nehoté se človek domisli zloglasnih francoskih dram in romanov, v katerih je prešestovanje jedro in polzkost lupina. — Čitateljem naposled skoro ni treba omenjati, da je ta igra namenjena samo zrelemu, odraslemu občinstvu.

Zunanja oblika je prav vkusna in lična.

Dr. Fr. L.

Zbrani spisi Pavline Pajkove s sliko in životopisom pisateljice. Prvi zvezek. V Celji, 1893. Tiskal in založil Drag. Hribar v Celji. 8°. Str. 256. Cena mehko vez. izv. 1 gld., krasno vez. izv. 1 gld. 50 kr., po pošti 10 kr. več. — Ob neki priliki smo v tem listu že povedali, da si ne želimo preveč zbranih spisov naših pisateljev. Mislimo namreč, da se s tem kolikor toliko vrata zapirajo izvirnim, novim proizvodom, tako se pa tudi zavira napredek slovstva. Če pravi pisatelj vvoda v tej-le knjigi, da se «sme pisateljici (P. P.) izpolniti želja videti zbrane svoje spise», mislimo, da jedini ta razlog ne velja. Marveč odločuje vrlina, izvrstnost pisateljice in pa želja občinstva, da bi dobilo v roke takega pisatelja spise. Slovenske založnike bi rajši prosili, naj bi, čim najbolj morejo, podpirali dobre pisatelje, ki želé izdati nove izvirne spise. Ko bi mogli svoje knjigotržno gospodarstvo uravnati tako, da bi pisatelji dobivali — če tudi skromno — nagrado, jako bi to pospeševalo naše malo slovstvo.

A kaj gledé na našo pisateljico-pesnico: ali nam tudi ni všeč, da so se izdali njeni zbrani spisi? Da govorimo odkrito: želimo iz srca, da bi se izdali njeni izbrani spisi; ali bode pa vse, kar je napisala naša vrlo-znana pisateljica, zanimalo občinstvo, temu bi si ne upal pritegniti z «da». Bodočnost nam bode povedala.

Zares, ugaja nam, da imamo pred seboj v posebni knjigi spise pisateljice. Ne samo, da je slovstveno delovanje omikane Slovenke drugim vrstnicam v lep vzgled, tudi narodu samemu je v ponos, da ima pisateljice. Na vprašanje: Ali naj ženska deluje na slovstvenem polju, ne odgovarjamo, ker je stvar dovolj dognana. Zakaj bi omikana in duhovita ženska ne smela nastopiti javno s književnimi proizvodi? Ne samo, da sme, ampak tudi jako važno nalogo izpolnjuje v narodnem slovstvenem delovanju. Resnica, spoznavanje, nravnost — je jednaka za vse ljudi. Ni pa jednako čuvstvanje, zelenje.

Ženska čuti po svoje, goji svoje želje. Iz čutečega ženskega, materinega srca nam je dohajalo prvo duševno življenje, prva vzgoja. Torej ima tudi v slovstvu pravico kazati se to žensko čutenje in zelenje.

Kakor pa radostno pozdravljamo v slovstvu plodove ženskega duha, tako odločno kličemo pisateljicam: Nikarte čez svoje moči, nikarte čez svoje meje! Rad čitam preprosti spis ženske o takih stvareh, ki so v njenem področju, katere pozna, o katerih torej tudi sodi resnično, pravično, sodi iz svojega ženskega poklica. Toda kadar seže čez te meje, kadar začne modrovati, kadar hoče s prirojeno lahkoto in urnostjo obdelovati tudi težavna vprašanja znanstvena, tedaj si ne moremo kaj, da bi se ne nasmehnil in rekli: Pustite to, kar ni za vas!

Ni nam treba še dalje razkladati tega nazora o ženskem pisateljstvu: stvar je jasna. Če sodimo s tem merilom prvi zvezek zbranih spisov Pavline Pajkove, pozdravljamo v obče prijazno to izdajo in radi hvalimo mnoge pesmi in posamezne dele spisov. A naše merilo ni isto, katero rabimo za slovstvenike sploh, recimo za znane, dobre pisatelje, marveč oziramo se na njeno stališče, njen poklic. Pisateljica Pavlina Pajkova ima res lepe in velike zmožnosti; njeni slovstveni proizvodi pričajo, da ima med svojimi vrstnicami nenavadnega, močnega duha, da je res rojena za pesnico in pisateljico. Kar je ustvarila, zložila ali spisala po svoji zmožnosti ali v svojem obzorju, to je dobro, milo in prijazno. Njene pesmice se gibljejo večinoma v navadnih čustvih ženskega življenja: v erotiki, ljubezni prijateljski, domovinski, in se ozirajo na vsakovrstne prijetne in neprijetne utiske. S pisateljem uvoda trdimo tudi mi, da so «Materni glasovi» po svoji celoti res odlični proizvodi (jednajst jih je), in vrlo mater-pesnico zahvaljamo iz srca, da je udarila na to tako milo in zvonko struno svojega srca. Da pa oblika njenih pesmic ni dovršena, tega ji prav tako ne očitamo, kakor te nedovršenosti ne očitamo starejšim pesnikom: Vodniku, Virku in dr.

Tudi v povestih (tukaj imamo dve noveli) je njena beseda zanimiva, pripovedovanje vkusno, preprosto in odkrito tam, kjer se giblje na trdnih tleh izkušnje. Kjer pa zaide s premišljanjem v zračne višine in temne globine, tam se utegne zvedenemu čitatelju zdeti nekoliko otročja, kakor se nam zdi v «Občutkih na novega leta dan». Od veličastnega do smešnega je samo jeden korak; to naj pomni pisatelj in pisateljica, kadar se hoče dvigati previsoko. Ti «Občutki» so brez dvoma najslabši proizvod v knjigi, ne gledé na to, da nekako preziranje naše vere in krpica Lord-Byronova neprijetno ganeta mislečega čitatelja. «Odlomki ženskega dnevnika» izražajo marsikaj znamenitega. Vidi se jim pa, da so nastali v mladi pisateljici, v nekaki «Sturm- und Drangperiode», navdahnjeni s sentimentalnostjo. Mnogo boljša je novela «Blagodejna zvezdica». Pisateljica ima svojo snov že v oblasti; značaje riše določno, dejanje je živahno, razvoj zanimiv. — Nevezana beseda teče pisateljici dokaj gladko. Kdo bi slutil, da je prva vzgoja naše pisateljice bila laška in ne slovenska!

Morebiti se vsak čitatelj ne bode zanimal za vse one drobnosti in malenkosti, s katerimi se odlikujejo ženski proizvodi: priznati pa bode moral, da je naša pisateljica vredna našega zanimanja, da, celó našega ponosa.

Soprog njen, gospod dr. Janko Pajk, je dodal temu zvezku potrební uvod, ki je prav mičen. Le jezik gospoda doktorja je ukrojen preveč po nemščini.

Ali se ne bode marsikomu zdelo, da se v tem uvodu in v tej izdaji malce preveč razkriva živečih oseb, moža in žene zveza, in ali ne utegne kdo — kakor se je gospodu doktorju že dogodilo — očitati nekako domačo kroniko, o tem naj sodijo natančnejši sodniki. Nas take stvari nič ne motijo.

Dr. Fr. L.

Izlet v Carigrad. Popotne črtice. Spisal A. Aškerc. Ponatis iz «Slov. Naroda». V Ljubljani. Tisk in založba «Narodne Tiskarne». 1893. Cena 20 kr., po pošti 25 kr. — To je ime drobní knjižici, v kateri na triinšedemdesetih straneh žepne oblike naš pesnik v lepi slovenščini opisuje svoj letošnji «majski izlet» na Balkan in v prezanimivi Carigrad. Gospod pisatelj nam kaže (žal, da le površno) razne znamenitosti turške stolice in nje obližja, in nas potem vodi skozi Adrijanopolj, Plovdiv, Sofijo, Niš do Belgrada nazaj. S svojim živim pripovedovanjem utegne knjižica res katerega rojaka navdušiti za potovanje «na slovanski Balkan in v čarobni Carigrad». Radi prezremo, če nam tu pa tam kaka stvarca ni všeč, a neprijetno nas je zadela profanacija Kristusovih besedij: «Resnično, resnično vam povem itd.» na str. 65.

Ant. Z.

Z ognjem in mečem. Zgodovinski roman. Poljski spisal H. Sienkiewicz. Poslovenil Podravski. II., III. in IV. del. Novo mesto, 1892. in 1893. Tiskal in založil J. Krajec. — Odkar smo lani (stran 427) kratko poročali o drugem zvezku tega dela, izdal je gosp. Krajec v Novem mestu pet novih zvezkov ali 47.—56. snopič svoje «Narodne biblioteke». To je zares čvrsto delo! V teh zvezkih so trije oddelki velike poljske povesti. Povest je dospela v II. delu v pravi razvoj. Nesreča udari na Rozloge, bivališče Helene, junakinje te povesti; Bohun, kozaški poveljnik ji je strastno udan, hoče jo imeti, pa se

maščuje nad njenimi sorodniki, ko zvé, da jo ljubi vrli Skretuski. A prebrisani Zagloba, nekak Falstaff v tej povesti, jo odvede in jo za nekaj časa reši. A vojska divja, sovražnik premaga mesto Bar, njeno zavetišče; Bohun jo odvede v pravo divjino in jo izroči čuvarici-amaconki. Po mnogih slučajih se posreči Zaglobi in dvema tovarišema rešiti jo drugič, njen zaročnik pa zvršuje hrabra dejanja. Vnela se je med Poljaki in upornimi Kozaki zopet huda vojska; ti oblegajo Zbaraž, pomagajo jim Tatarji. Neizrekljivo hrabro se boré maloštevilni vojščaki kneza Jeremije; a omagali bi, ko bi Skretuski ne priklical o pravem času poljskega kralja na pomoč. Zbaraž je rešen, junaška Skretuski in Helena se združita v zakon.

Po pravici je ta povest tako priljubljena Poljakom in vsem, ki so jo čitali. Poezija in zgodovina se čudovito objemata, grozna vojska in prijazno zasebno življenje se ti stavita pred oči. Tu je popolna slika tedanje Poljske (sredi 17. stol.), pisatelj te vodi na vse strani: slika ti nesrečne poljske razmere, krepkost in slabost te ljudovlade, in pri vsem te zna tako zanimati, da le čitaš in čitaš do konca. Res so barve v teh slikah tu pa tam prežive; krvi, ognja, razdevanja je morebiti včasih preveč: Ukrajina se ti zdi včasih kakor neusahljivo mravljišče, kjer je vedno polno ljudstva, če tudi se pobivajo brez usmiljenja, brez prenehanja.

In kaj naš prevod? Ob kratkem povemo lahko svojo razsodbo. Čitali smo ga lahko, zdel se nam je umeven; gledé na obliko pa smo pogrešali pile in potrebne skrbnosti pri popravi. Kdor želi prijetno čitati in uživati to delo, lahko in sladko čita Podravskega prevod. Želeti je pa sevé, da imajo taka dela dovršeno obliko, ob kateri ni treba izpodtikati se čitatelju.

Ker je zunanja oblika Krajčevega izdanja lepa in ročna, ker je cena nizka — 2 glđ. 25 kr. za 1159 tiskanih strani —, zato upamo, da bodo Slovenci kupovali i to izdanje, če tudi nam je «Matica» podala in bode v kratkem ponudila isto delo v krasni obliki. Ker je imel gospod Krajec pri «Narodni biblioteki» poslednji čas toliko poguma, da jo je pomnožil do 56. snopiča, podpirajmo tega podpore vrednega moža s prelagalcem vred.

Dr. Fr. L.

Razne stvari.

Naše slike.

«Metelkov dom v Škocijanu» (pri Dobravi) na Dolenjskem je narisal gospod risar čisto po prirodi. Kakor kaže slika, je Metelkov dom — mlin. Tu se je porodil naš slavni jezikoslovec in bil krščen dné 14. mal srpana l. 1789. v škocijanski župni cerkvi. Jako hvaležni bi bili prijateljem, ko bi našli in nam poslali pravo sliko Metelkovo. — Slika «Jurij Grabrijan»

je posneta po portretu, ki se nahaja v župnišču vipavskem, in po neki fotografiji. Poleg tega je gospod risar dovolj poznal pokojnika. Kdor je videl Grabrijana živega, vé, da je naša slika resnična. — «Pogled na citadelo v Kajiri.» Tako se vidi citadela z zapadne strani. Upam, da naša slika tudi nekoliko pojasnjuje «lepoto kajirsko». — «Jos. Ressel l. 1816.» Tu podajemo čitateljem znamenito sliko, katero smo obljubili v 8. štef. na str. 382. Na isti strani imajo

čitatelji tudi potrebne podatke o sliki. Tu naj dostavimo samo to, da je naša slika na str. 449 prerisana popolnoma natančno, zaradi česar ima tudi zgodovinsko vrednost. — «Resselov dom v Hrudimu». To sliko so nam priskrbeli vrli Hrudimčani v zahvalo, da smo poslali njih rojaka. — «Pred lovom». Sedaj šele (žal!)

objavljamo sliko, obljubljeno na strani 357. lanskega letnika. Tam piše gosp. I.: «Istega leta (1883) je razstavil (Jurij Šubic) v Salonu sliko ‚Pred lovom‘. Predmet zanjo je dobil v Normandiji, kamor je bil šel na letovišče iz Pariza. Izvirnik te prelepe slike je doma v Poljanah; berlinski list ‚Illustrierte Frauenzeitung‘ je pri-

Profesor Tade Smičiklas.

nesel zelo dober lesorez te podobe.» Naša slika na str. 456 in 457 je izvirno Jurijevo delo, narisano leta 1885., torej dve leti pozneje, kakor je bila slikana slika. Pravi posnetek oljnate slike, katero je Jurij razstavil, objavimo v prihodnji številki in tedaj povemo, v kaki zvezi so med seboj tri nekoliko različne oblike istega predmeta. — Slika, ki nam na str. 463 kaže Kranj,

narejena je po fotografiji Al. Beera v Celovcu. Istotako tudi slika na str. 473, ki nam kaže pogled na vrt Ezbekije. — Gosp. Tade Smičiklas, predsednik «Matiče Hrvatske», je za naše čitatelje pač zanimiv dovolj, da se veselje tudi njegove slike na str. 480. Kot odličan strokovnjak je napisal mnogo zgodovinskih del, zlasti «Poviest Hrvatsko».

Knjižni glasnik.

Da se nam preveč ne zastarajo naša književna naznanila, treba je bilo zanja privzeti tudi platnice. Pisatelj in založnik želita, da zve občinstvo čim najprej o novi knjigi. A uredništvo ne more urno poskrbeti ocene; tudi ni naglica v tej stvari nič prida. Mnogi listi objavljajo ocene šele za jedno ali dve leti potem, ko je knjiga izšla, ali pa še pozneje. Da bodo pa naši naročniki takoj vedeli, kateri novi pojavi so na našem knjižnem polju, naznanjali bodemo poslane nam nove knjige na platnicah v prvi številki po prejemu. Tako bode tudi uredništvo imelo več časa za ocene in obširnejša poročila. Slovenske založnike prosimo, naj nam vselej sporočijo tudi cene knjig. Poleg slovenskih bodemo naznanjali tudi slovanske sploh in znamenite neslovanske, bodisi s kratkimi opazkami, ali brez dostavkov.

Slovenska slovstvena čitanka za sedmi in osmi razred srednjih šol. Stavil dr. Jakob Sket, c. kr. profesor. Cena 1 gld. 50 novč. Na Dunaju V c. kr. za logi šolskih knjig 1893. 8°. Str. 411.

Sveti Pavel, apostol svetá in učitelj narodov. Njegovo življenje in delovanje opisal dr. Mihael Napotnik, knez in škof lavantinski. Druga popravljena in pomnožena izdaja. V Mariboru, 1893. Založil pisatelj. Natisnila tiskarna sv. Cirila. 8°. Str. 152. — Že oblika te knjige je krasna. O vsebini pa pravimo, da je apostolskega moža apostolsko delo o apostolu sveta — sv. Pavlu.

Zgodovina farâ ljubljanske škofije. Deseti zvezek tega izdavanja je pred kratkim prišel na svetlo. Njegov obseg je: Zgodovina dobrovske fare pri Ljubljani. Spisal je knjigo dobrovski kapelan, čast. gosp. Anton Lesjak, in založil pokojni župnik Jernej Babnik, ki si je s tem blagim činom postavil lep spomenik. Na 172 straneh razgrinja pisatelj natančno sliko dobrovske fare, opisujoč kraje, ljudstvo, cerkve, duhovne pastirje in mnogo drugih, posebno za Dobrovčane zanimivih stvari. Knjigo krasé štiri podobe, izdelane po

fotografijah urednika «Dom in Svet»-a, med katerimi sta oni dve, ki predstavljata božjepotno cerkev dobrovsko, zelo lični in jasni. Že na prvi pogled se spozna, da namen knjigi ni samo zgodovina kraja, ampak tudi poveličanje slavne Marijine božje poti na Dobrovi. Prav pristrčno torej pozdravljamo ta novi, znameniti pojav na polju našega domoznanstva ter iskreno priporočamo, da naj knjigo kupijo prijatelji domače zgodovine in posebno še Dobrovčani in obiskovalci ondotne priljubljene božje poti. Cena ji je karton. 90 kr., nevezani 80 kr. Z opombo, da je knjigo jako vkusno natisnila tiskarna Blasnikovih naslednikov v Ljubljani, sklepamo naznanilo, ker bodemo obširnejšo oceno o njeni zgodovinski vrednosti objavili pozneje.

A. K.

Drobtinice. XXVII. letnik. Škofovski petdesetletnici papeža Leona XIII. posvečuje urednik dr. Frančišek Lampe. Založila Katoliška družba za Kranjsko. V Ljubljani. Tiskala Katoliška Tiskarna. 1893. 8°. Str. 216. Cena mehko vezanemu izvodu 80 kr., karton. 90 kr., po pošti 10 kr. več. Dobiva se v Katoliški družbi, Stari trg, šte. 13. «Slovenec» je naznanil «Drobtinice» dné 28. avgusta t. l. med drugim tako-le: «Katoliška družba za Kranjsko ravnokar razpošilja udom svojim prelep letni dar, »Drobtinic« 27. letnik. Posvečen je škofovski petdesetletnici papeža Leona XIII. in pri tej slavnostni priliki tudi primerno ozaljšan. Podaje nam namreč kar tri slike sv. Očeta: prav lepo doprsno podobo (str. 98), sveti Oče Leon XIII. s slovanoljubno okrožnico »Grande munus« v roki (str. 186), in sveti Oče na nosilnem prestolu (str. 198).

Vsebinska letošnjih »Drobtinic« je kaj raznovrstna. Prepričani smo, da bode zelo ugajala čitateljem. V nabožnem delu se končuje preznamenita knjiga belejskega škofa Janeza Petra Kamusa: »Duh sv. Frančiška Saleškega: — V drugem delu: »Življenjepisi«, podal nam je najprvo gospod urednik

(dr. Fr. L.) nekaj črtic o svetem Očetu Leonu XIII. ob petdesetletnici škofovanja. Ker so imele ‚Drobtinice‘ l. 1888. obširen opis življenja in delovanja svetega Očeta do tistega leta, zato se ta sestavek ne ozira na prejšnje življenje, ampak samo v dōbo zadnjih pet let. Zatem završava gosp. kanonik K. Klun opis življenja in delovanja Fr. Ks. Kramerja, poslednjič korarja v Ljubljani. Drugi del zaključuje: ‚Življenje in delovanje Jos. Marja, častnega kanonika, c. kr. gimnazijskega profesorja, predsednika ‚Matici Slovenski‘ itd. Popisal dr. Josip Lesar.‘ Popis ta riše precēj obširno (stran 137—184), poljudno pa zvesto plemenito življenje in delovanje blagega pokojnika v dvanajstih poglavjih. Popisu je pridana dobro zadeta slika pokojnika. — V tretjem delu: ‚Raznoterostih‘, nam zanimivo opisuje gospod župnik Janez Ažman letošnje romanje v Rim, na to sledé tri pesmi in nekaj ‚vzgljedov za življenje.‘

Slovensko-nemški slovar izdan na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa. Uredil M. Pleteršnik. — Pred nekoliko dnevi nam je došel šesti sešitek. Delo napreduje stanovitno. Ko se pridružuje zvezek zvezku, navdaje nas veselje, ker bomo primerno kmalu imeli v rokah ves besednjak. Šesti sešitek obsega besede od *klalen* do *kruh*. Vsak sešitek obsega po pet pōl in podaje nad štiri tisoč besedij. — Odslej bomo poročali o vsakem novem zvezku posebej.

Trtna uš in trtoreja. Navod, kako se je mogoče vkljub trtni uši s trtorejo uspešno baviti. Po najnovejših skušnjah spisal Ivan Bele, učitelj na vinorejski šoli v Mariboru. Celje, 1893. Tiskal in založil Dragotin Hribar. 8°. Str. 116. Cena 40 kr., po pošti 45 kr.

III. Letopis slovenskih posojilnic. 1892. Sestavil po naročilu načelstva „Zaveze slovenskih posojilnic“ Ivan Lapajne, šolski ravnatelj v Krškem. Celje, 1893. Izdalo in založilo načelstvo „Zveze slovenskih posojilnic v Celji. Vel. 4°. Str. 57. — Dokler si moremo gmotno pomagati še toliko, kolikor izkazuje ta knjiga,

ne bodo nas še pohrustali nasprotniki. Zares, Slovenec, pomozi si sam, in Bog ti bode pomagal!

Sloga se imenuje nov list, ki je začel izhajati v Gorici 9. kimovca. Izhajal bode — tako napoveduje — dvakrat na mesec na celi pōli in se bode pečal s politiko, gospodarstvom, trgovino in obrtnijo. Izdajatelj, odgovorni urednik in tiskar je Ant. m. Obizzi v Gorici. Naročnina do konca leta 40 kr.

Resolucije katoliškega shoda. Praktična meditacija za obletnico I. slovenskega katoliškega shoda. Znatno spremenjen ponatis iz „Slovenca“. V Ljubljani, 1893. Samozaložba. Tisek Katoliške Tiskarne. 8°. Str. 36. Cena 20 kr.

Preosnova davkov. Poročilo o posvetovanjih stalnega odseka za davke. Spisal Fr. Povše, državni poslanec V Ljubljani, 1893. Založilo „Katoliško politično društvo“. Tisek Katol. Tiskarne. 8°. Str. 54. Cena iztisu 10 kr., s pošto 12 kr., na 10 komadov jeden po vrhu.

Letno izvestje c. kr. obrtne strokovne šole za lesno industrijo v Ljubljani v šolskem letu 1892/93. Na svetlo dal c. kr. direktor Ivan Šubic. 8°. Str. 20. — To poročilo ima znamenito prilogo: risbo starih umetelnih vrat v Kranju.

Letno izvestje c. kr. obrtne strokovne šole za umetno vezenje in šivanje čipek v Ljubljani v šolskem l. 1892/93. Na svetlo dal c. kr. direktor Ivan Šubic V Ljubljani. Založila c. kr. obrtna strokovna šola Natisnila Ig. pl. Kleinmayer & Fed. Bamberg.

Náboženské a mravní vychování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči.) Kriticky probírá František Pohunek, redaktor „Vychovatele“. (Otisk z „Vychovatele“.) Cena 30 kr. V Praze, 1891. Tiskem knihtiskarny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Nákladem družstva „Vlast“. 8°.

Wetehradzkie zjazdy. Przez Ks. Jana Badeniego T. J. Kraków. Druk Wł. L. Anczyca i spółki. 1893. 8°. Str. 16.

